

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

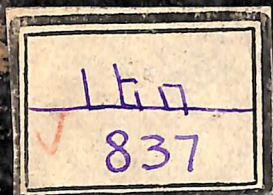
Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Ltn

837

1999

Գ. Բ.
Ի Կոթայ Կաթիկի Կրթական
Քաղցրանոցի

1888 թ.

11
5/12

ՄԱՐԳԱՐԻՏ

հունիս 20

110

ԱՐԳԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՆԻՑ

28751

ՄԱՐԳԱՐԻՏ
ԱՐԳԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԵՐԿՆԻՑ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱՌՕՏ ԴԵՍԵՐ

828

ԳՐԵԱՑ

ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Ի ՊԵՏՍ

ՀՈԳԵԻՈՐ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՐԴԻՈՅ
ԵՒ ԴՊՐՈՅԻ ՄԱՆԿԱՆՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

1887

ՅԻՇԱՏԱԿ ՅԱԻԵՐԺԱԿԱՆ
ԿՈՅՍ ԴՍՏԵՐ ԻԻՐ ԱՐՄԻՆԷ

ԿԱՆԳՆԷ ԶԱՅՍ ՄԱՀԱՐՁԱՆ

ՄԱՐԳԱՐՏԱՇԱՐ

ԳԷՈՐԳ ԼՅԷՆՏԻ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՀՈԳԱԼՈՎ ԶՊԷՏՍ

ԵՐԸՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏԻՍ

ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ

Գ 837 - 40

28 840

ԱՌ

ՄԵՄ. ԳԷՈՐԳ ԷԾԷՆՏԻ ԶԱՐԳԱՐԵԱՆ

Մտերիմ բարեկամ.

Ծնողական սրտիդ բնական սերն ու գորով բերադրեց ոգիդ, որ վաղամեռիկ եօթնամեայ Արմինէ զստրիկիդ անուան յիշատակին Մարգարիտէ հիւսուած պսակ մի նուիրես եւ անմահ պահես նորա յիշատակ որ քաղցր ի բուն ի Տէր ննջեր է : Դեռ կը մօրմօրիս դու իբրեւ հայր կը մօրմօրի նաեւ քան զքեզ աւելի երկուքը կրող ծնողագուրք մայրիկն զի տարածամ մեռաւ փորիկ Արմէնուհին, որ ծաղկած մի նոր շուշան էր Զարգարեան Բուքաստանին մէջ : Ո՛հ, յանկարծ փչեց խորշակ ու խամրեց . որ ջբացուած վարդի կոկոն էր, զարկաւ մահուան դայուկ ու քօթափեց գերեզմանին ծոց . առանց լսելոյ զարնան սոխակին երգը, առանց հասնելոյ այն ուրախ օրին՝ հարսնութեան քողին ու պսակին :

Այլ դուք մխիթարուեցէք վշտակիւր ծնողք, երբ գաւակ ձեր սիրասուն Արմենիկ ի մահուն կ'արժանանայ աստ Մարգարիտէ պսակին որ անեղծ էւ անբառամ է . իսկ երկնից մէջ նորա պսակ լուսեղեն է . զի անմեղութեամբ գնաց աշխարհէս :

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

ՆԱԽԱՇԱԽԻՂ

Ո՞րն է այն մատենան, որ առաւել մարդոյ սրտի հետ կը խօսի քան թէ մտաց. ո՞վ է այն մատենին արագագիւր դպիր, որուն լեզուէն ու շրթունքներէն շնորհք և սէր կը բզլխի, իւր խօսքեր բոլոր աշխարհ կը զրաւէ, և մարդոյ հոգին վարելով ի գեղադոյն սէր՝ երկրէս երկինք կը հանէ : Ինչ է այն մեղմախօս բարբառ, որ Հրէաստանի խորէն տիեզերաց չորս կողմ հասաւ. ի՞նչ զօրաւոր լեզու էր այն, որ ընտրեալ յիմարներուն բերնով՝ աշխարհիս իմաստնոց միտքեր յաղթահարեց ու նուաճեց : Աւետարանն է այս, յաւիտենական կենաց բան, զոր Յիսուս քարոզեց, կտակ թողուց աշխարհի ու գնաց. Սուրբ Հոգին յիշեցուց, Աւետարանիչները գրեցին :

Աւետարան Յիսուսի շունչն է, որով չէ թէ միայն Բարիլոնի դաշտի մէջ ցրուած Հրէական ազգին չորցած ոսկորներ կեն-

դանացոյց , այլ համատարած աշխարհիս երեսս սիրումած՝ կենդանւոյն մեռած ընդհանուր մարդկութեան հոգիներն 'ի նոր կեանս վերանորոգեց :

Ինչ որ Աւետարան գործեց , կարող չեղան գործել հին և արդի աշխարհին մէջ , ոչ իշխանութեանց ղէնք , ոչ իմաստասիրաց գիւտք : Աւետարանին փառք բարձրացաւ , տիրեց աշխարհիս վրայ քանի մի տկար ձկնորսներու ձեռքով . Աւետարանին փառաւոր դաս Բեթլէհէմի մուր և աղքատներու խրճիթներ եղան :

Զիկայ բնաւ գիրք մի կամ մարդկային հանճար և իմաստութիւն , որ կարողանայ մարդոց ստահակ հոգին ուղղել , դաստիարակել և բարւոքել , միշտ 'ի չարն արձանացած՝ 'ի բարին վերածել , բայց միայն՝ Աւետարանն : Այս փոքրիկ մատեան աշխարհ կարգաց ու հասկցաւ . այս մանրիկ մանանեխի սերմէն ծառ մի բուսաւ , որուն ապաստանարար ճիւղերուն վրայ աշխար-

հիս վաստակեալ մարդիկ թռչունի պէս նստան և հանգիստ առին :

Յիսուս իւր Աւետարանին պատուական մարգարիտ՝ Հրէաստանի հրապարակին մէջ 'ի վաճառ հանեց . աղքատն և հարուստն վազեցին 'ի դնել . մարդարտի տէր ձրի կը բաշխէր , ոչինչ չէր պահանջեր , այլ միայն հաւատք . ո՛վ որ կը հաւատար , նա միայն կ'ստանար մարգարիտն :

Աւետարանին մարգարիտ յիմարներու սրտին մէջ հաւատք է , իմաստնոց մտքին մէջ անհերքելի ճշմարտութիւն . մէկն առանց քննելոյ կը հաւատայ , միւսն Տէքարթի պէս քննել ուղելով՝ կ'ափշի և կը սքանչանայ :

Աւետարանին կերակուր անմահարար է . կաթէն աւելի սնուցիչ , մեղրէն աւելի քաղցր է . Դաւիթ ճաշակեց զայն հոգւով և անուշութենէն զմայլելով կ'ասէր « Որպէ՞ս զի քաղցր են 'ի քիմս իմ բանք քո , քան զմեղր բերանոյ իմոյ : »

Այս ամենահամ սիրոյ ճաշակ Յիսուս երկինքէն բերաւ, Գողգոթայի խաչի փեթակին մէջ նորաճաշակ մանանայ մի կաղմեց. Աւետարանին Սուրբ օրէնքներն կարմիր արիւնով դրոշմեց, զոր չի կարացին եղծել և ոչ նշանախեց մի՝ աշխարհիս բռնաւորութեանց ձեռք: Ի՞նչ կարողացան շինել Պղատոն, Արիստոտէլ, Սոկրատ իրենց իմաստասիրութեան փեթակին մէջ: Յիսուս միայն շինեց կրօնի Սուրբ մեղր. որովքաղցրացաւ հանուր մարդկութեան բերան, որ դառնացած էր Աղամայ ճաշակած պտղով:

Աւետարան՝ Աստուածորդւոյն երեսաց արտափայլող լոյսն է. եկեղեցին մութ է, եթէ սորա լուսով չի լուսաւորի. եկեղեցին կը խոտորի, եթէ սորա լոյս չառաջնորդէ. եկեղեցին հաստատ չէ, եթէ սորա Սուրբ քարերով չհիմնուի:

Մեր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երանելի նախնիք որչափ երկկիւղածութեամբ

պաշտեր են Աւետարանը. յորոց ոմանք մեկնութեանց պարապելով՝ Աւետարանին գիտութիւն ժողովրդոց բնտեղացուցեր են: Եթէ ապացոյց կ'ուզես՝ գնա՛, շրջիր Հայաստանի վանորէից, քաղաքաց և գիւղերու մէջ, ուր կը տեսնաս բիւրաւոր գրքազիր Աւետարաններ և նոցա մեկնութիւնք մագաղաթներու վրայ վայելուչ ծաղկեկարներով դրուած: Եւ այսօր իսկ եկեղեցւոյն մէջ ամէն ընթերցուածներէն առաւել Աւետարան կը պաշտուի. վասն զի ժողովրդոց խնկելի գիրք Աւետարանն է, զոր կը համբուրէ յաճախ ամենայն ջերմեռանդութեամբ. թէ հիւանդանայ՝ Աւետարանին կը դիմէ, թէ գլուխ ցաւի նորատակ կը դնէ, թէ հաւատայ կատարեալէս իւր ցաւեր կը փարատին: Աւետարանին հրաշալիք մեծ է. միայն մարմնոյ ակտերը չի բժշկեր, այլ առաւել եւս հոգւոյն ախտերը կ'ապաքինէ:

Ես տրուպս, որ իբրեւ վարդապետ և

մատակարար պաշտօնեայ կոչուած եմ Աւետարանի սեղանոյն, նոյն ամենալի անբուսական սեղանէն պատառ մի ճաշակ պատրաստեցի Սիօնի որդւոց համար: Մատթէոսի Աւետարանչին հինգերորդ, վեցերորդ և եօթներորդ գլխոյն վրայ մեր մըտաց չափաւորութեամբ խորհրդածելով՝ դիւրածեալն յօրինեցի այս փոքր Մատենիկ: Այն նպատակաւ որոշեցի միայն այս երեք գլուխ, վասն զի սոցա մէջ կը պարունակին գրեթէ մեծ մասամբ Աւետարանի ճշմարտութեան բարոյական և փրկաւէտ օրէնքներն, ուր Մովսիսին օրինաց թերութիւններն՝ Յիսուս կը ընու գերահրաշ կատարելութեամբ:

Աւետարանին երեք գլխոց իսկական բնագիրն խորհրդով նախակարգեցի մեր խորհրդածութեանց սկիզբն, որով թերեւս լուսոյն շնորհիւ՝ լուսաւորի մեր ստուերագիր խորհրդածութեանց պատկերն: Փոքրաջան աշխատութիւնս ուրիշ նպատակ մի

չունի, ուշիմ ընթերցող, բայց միայն Աւետարանի Սուրբ օրինաց գիրքեր դրոշմել մեր սրտին մէջ, և միանգամայն համեմատել մեր արդի ատելութեան վարք Յիսուսի քարոզած սիրոյ պատուիրանին հետ, ու ճանչնալ փորձով թէ սոոյդ Աւետարանին հարազատ որդիքներ կոչուելու արժանի՞ եմք, եթէ իբրեւ խորթ և օտար մերժուած եմք՝ մեր երկնաւոր Հօր որդեգրութենէն. որում արժանի կացոյց ըզմեզ Սուրբ Հոգւոյն վերածնութեան շնորհ:

Առէք ընդունեցէք ուրեմն, ո՛վ եկեղեցւոյ մօր հոգեծին մանկունք, Յիսուսէն աւանդեալ արքայութեան սոյն Մարգարիտ. զոր իբրեւ փոքրիկ մանեակ մի .յօրինելով ձեզ կը նուիրեմ:

Սողոմօնի ձայն կը յորդորէ զձեզ, որ այս մանեակ ձեր պարանոցէն կախէք. որպէս իմաստուն վաճառական ամէն բան վաճառելով միայն Յիսուսի մարդարիտն ստացէք, որուն հետ բնաւ հաւատարմութիւն

չունին բոլոր աշխարհիս թագաւորութեան
գանձեր : Ի՞նչ գին կը խնդրէ , գիտէ՞ք ,
այս մարգարտին տէր , ուրիշ ոչինչ , սիրտ
միայն : Տո՛ւր ուրեմն , քո սիրտ , ո՛րդեակ,
ինչպէս կը խրատէ Իմաստունն , և ահա
կ'ստանաս մարգարիտն :

Նման է արքայութիւն երկնից
առն վաճառականի, որ խնդրիցէ
մարգարիտս գեղեցիկս: Եւ գըտ-
եալ մի պատուական մարգարիտ,
երթեալ վաճառեաց զամենայն
զոր ինչ ունէր, և գնեաց զայն
մարգարիտ:

(Աւեդ. Մարի. ԺԳ. 45)

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՆԻՅ

Յիսուսի փարիսայեանութիւնն 'ի վերայ լերինն Գա-
լիլեացոց. յորում՝ յովանդակին Առետարանին շնոր-
հաց եւ ոչմարտոյթեան օրհնք. Մատթեոսի Առե-
տարանին ինկզերորդ գլխն սկսեալ միջնոցեօթնե-
րորդ գլխոյն վերջ:

ԴՆՈՒԽ Ե.

Եւ տեսեալ (Յիսուսի) զժողովուրդսն եւ
ի լեռն. և իբրեւ նստաւ անդ՝ մատեան առ նա
աչակերտք նորա. և բացեալ զբերան իւր ուսու-
ցանէր զնոսա, և ասէր:

Երանի՛ աղքատաց հոգւով, զի նոցա է ար-
քայութիւն երկնից:

Երանի՛ սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեսցին:

Երանի՛ հեղոց, զի նոքա ժառանգեսցեն
զերկիր:

Երանի՛ որ քաղցրեալ և ծարաւի իցեն ար-
դարութեան, զի նոքա յագեսցին :

Երանի՛ ողորմածաց, զի նոքա ողորմութիւն
գտցեն :

Երանի՛ այնոցիկ՝ որ սուրբ են սրտիւք, զի
նոքա զԱստուած տեսցեն :

Երանի՛ խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աս-
տուծոյ կոչեսցին :

Երանի՛ որ հալածեալ իցեն վասն արդարու-
թեան, զի նոցա է արքայութիւն՝ երկնից :

Երանի՛ է ձեզ՝ յորժամ նախատիցեն զձեզ
և հալածեսցեն, և ասիցեն զամենայն բան չար
զձէնջ սուտ՝ վասն իմ. ցնծացէք և ուրախ լե-
րուք, զի վարձք ձեր բազում են յերկինս . զի
այսպէս հալածեցին զմարդարէսն որ յառաջ քան
զձեզ էին :

Դուք էք աղ երկրի . ապա թէ աղն անհամի՛
ի՞նչ յաղիցի . ոչ իւրք ազդիցէ այնուհետեւ, բայց
եթէ ընկենուլ արտաքս՝ և կոխան լինել ի մարդ-
կանէ :

Դուք էք լոյս աշխարհի . ոչ կարէ քաղաք
թագչել՝ որ ի վերայ լերին կայցէ . և ոչ լու-
ցանեն ճրագ՝ և դենն ընդ դրուանաւ, այլ ի
վերայ աշտանակի, և լոյս տայ ամենեցուն՝ որ
ի տանն իցեն . այնպէս լուսաւորեսցէ լոյս ձեր

առաջի մարդկան, որպէս զի տեսցեն զգործս
ձեր բարիս, և փառաւորեսցեն զհայր ձեր որ
յերկինս է :

Մի՛ համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս
կամ զմարդարէս . ոչ եկի լուծանել՝ այլ լնուլ :

Ամեն ասեմ ձեզ՝ մինչեւ անցցեն երկինք և
երկիր, յովո մի՛ որ նշանախեց մի է, ոչ անցցէ
յօրինացն և ի մարդարէից, մինչեւ ամենայն
եղիցի :

Որ ոք լուծցէ մի ինչ ի սլատուիրանացս յայս-
ցանէ ի փոքունց, և ուսուցէ այնպէս զմար-
դիկ, փոքր կոչեսցի յարքայութեան երկնից :

Իսկ որ արասցէ և ուսուցէ, նա մեծ կո-
չեսցի յարքայութեան երկնից :

Բայց ասեմ ձեզ, զի եթէ ոչ առաւելուցու
արդարութիւն ձեր աւելի քան զգալրացն և
զփարիսեցւոց, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն
երկնից :

Լուարո՛ւք զի ասացաւ առաջնոցն, թէ մի՛
սպանաներ . զի որ սպանանիցէ՝ պարտական
լիցի դատաւտանի :

Այլ ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ բար-
կանայ եղբօր իւրում տարապարտուց՝ պարտա-
ւոր լիցի դատաստանի . և որ ասիցէ ցեղբայր
իւր յիմար՝ պարտաւոր լիցի ատենի . և որ ա-

սիցէ ցեղբայր իւր մորոս՝ պարտաւոր լիցի գեհէն հրոյն :

Եթէ մատուցանիցես զպատարագ քո 'ի վերայ սեղանոյ, և անդ յիջեսցես՝ եթէ եղբայր քո ունիցի ինչ խէթ զքէն, թող զպատարագն քո առաջի սեղանոյն, և երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում, և ապա եկեալ մատուցիր ըզպատարագն քո :

Լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում վաղադոյն մինչդեռ իցես ընդ նմա 'ի ճանապարհի. գուցէ մատնիցէ զքեզ ոսոխն դատաւորին, և դատաւորն դահճի. և արկանիցիս 'ի բանտ :

Ամէն ասեմ քեզ, ոչ ելանիցես անտի՝ մինչեւ հատուցանիցես զյետին նաքարակիտն :

Լուարո՛ւք զի ասացաւ՝ մի՛ շնար բայց ես ասեմ ձեզ, թէ ամենայն որ հայի 'ի կին մարդ առ 'ի ցանկանալոյ նմա, անդէն չնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում :

Եթէ ակն քո աջ դայթակղեցուցանէ զքեզ, խեւա զնա և ընկեա 'ի քէն. զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի՛ ամենայն մարմինդ քո անկանիցի 'ի գեհէն :

Եւ եթէ աջ ձեռն քո դայթակղեցուցանէ զքեզ, հատ զնա և ընկեա 'ի քէն. զի լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ, և մի՛ ա-

մենայն մարմինդ քո արկանիցի 'ի գեհէն :

Ապաքէն ասացաւ, թէ որ արձակիցէ զկին իւր՝ տացէ նմա զարձակմանն :

Բայց ես ասեմ ձեզ, եթէ ամենայն որ արձակէ զկին իւր առանց բանի սլոռնկութեան, նա տայ նմա չնալ, և որ զարձակեալն առնէ՝ չնայ :

Դարձեալ լուարուք զի ասացաւ առաջնոցն, մի՛ երդնուցուս սուտ, բայց հատուցես Տեառն զերդմունս քո :

Այլ ես ասեմ ձեզ՝ ամենեւին մի՛ երդնուլ, մի՛ յերկինա՝ զի աթոռ է Աստուծոյ, և մի՛ յերկիր՝ զի պատուանդան է ոտից նորա, և մի՛ յերուսաղէմ՝ զի քաղաք է մեծի արքայի. և մի՛ 'ի դուռի քո երդնուցուս, զի ոչ կարես մազ մի սպիտակ առնել կամ թուխ :

Այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո, և ոչն՝ ոչ. զի աւելին քան զայն՝ 'ի չարէն է :

Լուարո՛ւք զի ասացաւ, ակն ընդ ական, և ատամն ընդ ատաման :

Այլ ես ասեմ ձեզ, մի՛ կալ հակառակ չարին :

Այլ եթէ ոք ածիցէ ասպտակ յաջ ծնօտ քո՝ դարձո նմա և զմիւսն :

Եւ որ կամիցի ոք դատել և առնուլ զչապիկս քո, թող 'ի նա և զբաճկոն քո :

Եւ որ տարապարհակ վարիցէ զքեզ մըն մի, երթ ընդ նմա և երկուս :

Որում խնդրէ 'ի քէն՝ տուր, և որ կամի փոխ առնուլ 'ի քէն՝ մի՛ դարձուցաներ զերեսս :

Լուարուք ապաքէն զի ասացաւ, սիրեսցես զընկեր քո, և ատեսցես զթշնամին քո :

Այլ ես ասեմ ձեզ, սիրեցէք զթշնամիս ձեր, օրհնեցէք զանիծիչս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց, և աղօթս 'ի վերայ այնոցիկ՝ որ լլիկն զձեզ և հալածեն. զի եղիջիք որդիք հօր ձերոյ որ յերկինս է. զի զարեգակն իւր ծագէ 'ի վերայ չարաց և բարեաց, և ածէ անձրեւ 'ի վերայ արդարոց և մեղաւորաց :

Ձի եթէ սիրիցէք զայնոսիկ, որ սիրենն զձեզ՝ զի՞նչ վարձք իցեն. ո՞չ ապաքէն և մաքսաւորք զնոյն գործեն. և եթէ տայցէք միայն ողջոյն բարեկամաց ձերոց՝ զի՞նչ աւելի առնէք. ո՞չ ապաքէն մաքսաւորք և մեղաւորք զնոյն գործեն :

Արդ եղբրուք դուք կատարեալք, որպէս և հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է :

ԳԼՈՒԽ Զ.

Զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում՝ մի՛ առնել առաջի մարդկան, որպէս թէ 'ի ցոյց ինչ

նոցա. գուցէ և վարձս ոչ ընդունիցիք 'ի հօրէն ձերմէ՝ որ յերկինս է :

Այլ յորժամ առնիցես ողորմութիւն. մի՛ հարկաներ փող առաջի քո, որպէս կեղծաւորքն առնեն 'ի ժողովուրդս և 'ի հրապարակս, որպէս զի փառաւորեսցին 'ի մարդկանէ :

Ամէն ասեմ ձեզ՝ այն իսկ են վարձք նոցա :

Այլ դու յորժամ ողորմութիւն առնիցես, մի՛ գիտացէ ձախ քո՝ զինչ գործէ աջ քո. որպէս զի եղիցի ողորմութիւնն քո 'ի ծածուկ, և հայրն քո որ տեսանէ 'ի ծածուկ հատուցէ քեզ յայտնապէս :

Եւ յորժամ յաղօթս կայցես, մի՛ լինիցիս որպէս կեղծաւորքն. զի սիրեն 'ի ժողովուրդս և յանկիւնս հրապարակաց կալ յաղօթս, որպէս զի երեւեսցին մարդկան :

Ամէն ասեմ ձեզ՝ այն իսկ են վարձք նոցա :

Այլ դու յորժամ կայցես յաղօթս, մուտ 'ի սենեակ քո՝ և փակեա զդուրս քո, և կաց յաղօթս առ հայր քո 'ի ծածուկ. և հայրն քո որ տեսանէ 'ի ծածուկ հատուցէ քեզ յայտնապէս :

Եւ յորժամ կայցէք յաղօթս, մի՛ չատախօսք լինիք իբրեւ զհեթանոսսն. զի համարին թէ 'ի բազում խօսից իւրեանց լսելի լինիցին. արդ մի՛ նմանիցէք նոցա. զի գիտէ հայրն ձեր զինչ պի-

տոյ է ձեզ, մինչչեւ ձեր խնդրեալ ինչ իցէ 'ի նմանէ :

Եւ արդ այսպէս կացէք դուք յաղօթս . Հայր մեր որ յերկինս ես , սուրբ եղիցի անուն քո . Եկեսցէ արքայութիւն քո . եղիցին կամք քո որպէս յերկինս եւ յերկրի . զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր մեզ այսօր և թող մեզ զպարտիս մեր , որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց , և մի տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն այլ փրկեա զմեզ 'ի չարէ . զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս . ամէն :

Զի եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա , թողցէ և ձեզ հայրն ձեր երկնաւոր զյանցանս ձեր :

Ապա թէ ոչ թողուցուք մարդկան զյանցանս նոցա , և ոչ հայրն ձեր թողցէ զյանցանս ձեր :

Եւ յորժամ պահիցէք՝ մի՛ լինիք իրրեւ ըզկեղծաւորսն տրտմեալք , որ ապականեն գերեսս իւրեանց , որպէս զի երեւեսցին մարդկան թէ պահիցեն :

Ամէն ասեմ ձեզ , այն իսկ են վարձք նոցա :

Այլ դու յորժամ պահիցես , օծ զգլուխ քո և լուա գերեսս քո , զի մի՛ երեւեսցիս մարդկան իբրեւ զպահող , այլ հօրն քում 'ի ծածուկ . և հայրն քո որ տեսանէ 'ի ծածուկ՝ հատուսցէ քեզ :

Մի՛ գանձէք ձեզ գանձս յերկրի , ուր ցեց և ուտիճ ապականեն , և ուր դողք ական հատանեն և գողանան :

Այլ գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս , ուր ոչ ցեց և ոչ ուտիճ ապականեն , և ոչ գողք ական հատանեն և գողանան . զի ուր գանձք ձեր են , անդ և սիրտք ձեր եղիցին :

Ճրագ մարմնոյ ակն է . եթէ ակն քո առատ է , ամենայն մարմինդ լուսաւոր եղիցի . ապա թէ ակն քո չար է՝ ամենայն մարմինդ խաւարին եղիցի :

Իսկ արդ՝ եթէ լոյսդ որ 'ի քեզ է՝ խաւար է , խաւարն ո՞րչափ եւս :

Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել . կամ զմին ատիցէ և զմիւսն սիրիցէ , կամ զմին մեծարիցէ և զմիւսն արհամարհիցէ . ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել և Մամոնայի :

Վասն այդորիկ ասեմ ձեզ . մի՛ հոգայք վասն ոգւոց ձերոց՝ զինչ ուտիցէք կամ զինչ լմսիցէք , և մի՛ վասն մարմնոց ձերոց թէ զինչ ազանիցիք . ո՞չ ապաքէն ոգի առաւել է քան զկերակուր՝ և մարմին քան զհանդերձ :

Հայեցարուք 'ի թաշուհն երկնից՝ զի ոչ վաբեն և ոչ հնձեն , և ոչ ժողովեն 'ի շտեմարանս , և հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա . ո՞չ ապաքէն դուք առաւել էք քան զնոսա :

Իսկ արդ ո՞րի ձէնջ առ հոգալ իւրում՝ յաւելլու կարիցէ 'ի հասակ իւր կանդուն մի :

Եւ վասն հանդերձի զի՞ հոգայք . հայեցարուք 'ի շուշանն վայրենի՝ որպէս աճէ . ոչ ջանայ եւ ոչ նիւթէ . ասեմ ձեզ զի եւ ոչ Սողոմօն յամենայն փառսն իւրում զգեցաւ իբրեւ զմի 'ի նոցանէ :

Իսկ եթէ զխոտն 'ի վայրի , որ այսօր է եւ վաղիւ 'ի հնոց արկանի , Աստուած այնպէս զգեցուցանէ , ո՞րչափ եւս առաւել զձեզ . թերահաւատք :

Մի՛ այսուհետեւ հոգայցէք եւ ասիցէք . զինչ կերիցուք կամ զինչ արբցուք կամ զինչ զգեցուք . զի զայդ ամենայն հեթանոսք խնդրեն , քանզի գիտէ հայրն ձեր երկնաւոր՝ թէ պիտոյ է ձեզ այդ ամենայն :

Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա , եւ այդ ամենայն յաւելցի ձեզ :

Մի՛ այսուհետեւ հոգայցէք վասն վաղուիհ , զի վաղիւն վասն իւր հոգասցէ . չատ է աւուրն չար իւր :

ԳԼՈՒԽ Է .

Մի՛ դատիք՝ զի մի՛ դատիցիք . զի որով դատաստանաւ դատիք՝ դատեւոց էք , եւ որով չափով չափէք՝ չափեսցի ձեզ :

Զի՞ տեսանես զչիղյական եղբօր քո , եւ 'ի քում ական զգերանդ ոչ տեսանես . կամ զիա՞րդ ասես ցեղբայր քո , թող հանից զչիղդ յականէ քումմէ . եւ ահաւաղիկ 'ի քում ականդ գերան կայ :

Կեղծաւոր , հան նախ զգերանդ յականէ քումմէ , եւ ապա հայեսցիս հանել զչիղն յականէ եղբօր քոյ :

Մի՛ տայք զսրբութիւն շանց , եւ մի՛ արկանէք զմարդարիտս ձեր առաջի խոզաց , զի մի՛ առ ոտն կոխիցեն զնոսա , եւ դարձեալ երգիծուցանիցեն զձեզ :

Խնդրեցէք՝ եւ տացի ձեզ , հայեցէք՝ եւ գըտջիք , բաղխեցէք՝ եւ բացցի ձեզ . զի ամենայն որ խնդրէ՝ առնու , եւ որ հայցէ՝ դտանէ , եւ որ բաղխէ՝ բացցի նմա :

Ո՞ր իցէ 'ի ձէնջ մարդ՝ ցոր խնդրիցէ որդի իւր հաց , միթէ քա՛ր տայցէ նմա . եւ կամ խընդրիցէ ձուկն , միթէ օձ տայցէ նմա :

Արդ եթէ դուք որ չարքդ էք՝ գիտէք պարգեւս բարիս տալ որդւոց ձերոց , ո՞րչափ եւս առաւել հայրն ձեր որ յերկինս է՝ տացէ բարիս այնոցիկ որ խնդրեն զնա :

Զամենայն զոր միանգամ կամիջիք՝ թէ արասցեն ձեզ մարդիկ՝ այնպէս եւ դուք արարէք

նոցա . զի այս իսկ ևն օրէնքն և մարգարէք :

Մտէք ընդ նեղ դուռն . քանի՛ ընդարձակ է դուռնն և համարձակ ճանապարհն՝ որ տանի ՚ի կորուստ , և բազումք են որ մտանեն ընդ նա . քանի՛ անձուկ է դուռնն և նեղ ճանապարհն՝ որ տանի ՚ի կեանս , և սակաւք են որ գտանեն զնա :

Զգոյ՛ լերուք լերուք ՚ի սուտ մարգարէիցն՝ որ գան առ ձեզ հանդերձիւք ոչխարաց , և ՚ի ներքոյ են գայլք յափշտակողք . ՚ի պողոյ նոցա ծանիջիք զնոսա :

Միթէ քաղիցե՞ն ՚ի փոց խաղող կամ ՚ի տառասկէ թուզ :

Այսպէս ամենայն ծառ բարի՝ պտուղ բարի առնէ , և ծառ չար՝ պտուղ չար առնէ :

Ո՛չ կարէ ծառ բարի պտուղ չար առնել , և ոչ ծառ չար՝ պտուղ բարի առնել :

Ամենայն ծառ՝ որ ոչ առնէ պտուղ բարի , հատանի և ՚ի հուր արկանի :

Ապա ՚ի պողոյ նոցա ծանիջիք զնոսա :

Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս՝ Տէր Տէր , մտցէ յարքայութիւն երկնից . այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ որ յերկինս է :

Բազումք ասիցեն ցիս յաւուրն յայնմիկ , Տէր Տէր՝ ո՛չ յանուն քո մարգարէացաք , և յանուն

քո դեւս հանաք , և յանուն քո զօրութիւնս բազումս արարաք . և յայնժամ ասացից ցնոսա՝ եթէ ոչ երբէք գիտէի զձեզ . ՚ի բաց կացէք յինէն ամենեքեան՝ ոյք գործէիք զանօրէնութիւն :

Ամենայն որ լսէ զբանս իմ՝ զայստսիկ և առնէ զսոսա , նմանեսցի առն իմաստնոյ՝ որ չինեաց զտուն իւր ՚ի վերայ վիմի . իջին անձրեւք՝ և խաղացին գետք , շնչեցին հողմք՝ և բաղխեցին զտունըն , և ոչ կործանեցաւ , քանզի ՚ի վերայ վիմի հաստատեալ էր :

Եւ ամենայն որ լսէ զբանս իմ՝ զայստսիկ՝ և ոչ առնէ զսոսա , նմանեսցի առն յիմարի , որ չինեաց զտունն իւր ՚ի վերայ աւազոյ . իջին անձրեւք՝ յարեան գետք , շնչեցին հողմք՝ հարին զտունն և անկաւ , և էր կործանումն նորա մեծ յոյժ :

Եւ եղև իբրեւ կատարեաց Յիսուս զամենայն զբանս զայստսիկ , զարմանային ժողովուրդքն ընդ վարդապետութիւն նորա . զի իբրեւ իշխանութեամբ ուսուցանէր , և ոչ որպէս դպիրքն և փարիսեցիքն :

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԵՍ ԵՒ ՅԻՍՈՒՍ

ՄՈՎՍԵՍ՝ Գորէք լեռնէն յեգիպտոս կ'իջնայ, Յիսուս երկինքէն յաշխարհ. մէկին ձեռք պատուհասի գաւազան կայ, միւսին ձեռք խաչ և Աւետարան: Մովսէս՝ որ մարդ էր, իբրև Աստուած Փարաւօնին առաջ ահարկութեամբ կը խօսի. Յիսուս՝ որ Աստուած էր, Պիղատոսին և Հերովդէսին ատեան իբրեւ խուլ կը լռէ: Մովսէսին հրովարտակ պատուհասի արիւնով դրոշմուած՝ ողջ եգիպտոսի անդրանիկներն կը ջարդէ. Յիսուսի Աւետարանին հրովարտակ հանուր Աշխարհին ներողութիւն կը բերէ: Ի՞նչ համեմատութիւն կայ. մէկին մէջ մահ, միւսին մէջ կեանք: Մովսէս չօչափելի խաւար բերելով եգիպտացիքը ահատեալի գիշերի մէջ անկապ կը կաշկանդէ. Յիսուս ձմարիտ լուսով բովանդակ աշխարհ կը լուսաւորէ և խաւարին կապերէն կ'արձակէ մարդիկ: Մովսէս կարմիր ծովը պատառելով միայն իսրայէլի ժողովուրդ յազատութիւն կը հանէ. Յիսուս ոչ Հրէայն կը խորէ, ոչ հեթանոս, այլ բոլոր մարդիկ խաւարին իշխանութեան գերութենէն կը փրկէ: Մովսէս կ'առաջ-

նորդէ դէպ 'ի Սինայի անջուր անապատ. Յիսուս դէպ 'ի երկինք. մէկին հովուութեան մէջ քաղց, ծարաւ, միշտ տրտունջ, յուսահատութիւն, պատժախառն բարերարութիւն, ապերախտութիւն, բարկութիւն Աստուծոյ, բանակին կոտորումն, և այլ բազմադիմի յանցաւորութիւն ժողովրդեան, և պատիժ Աստուծոյ. միւսին մէջ կենաց հաց և ջուր, հաւատք, լի յոյս, սէր, խաղաղութիւն, շնորհք, ներողութիւն: Մովսէս Տաանարանեայ օրինաց տախտակներն բարկութեամբ կը խորտակէ. Յիսուս կը շինէ զայն Աւետարանին հեղութեան արուեստով: Մովսէս աններող է, հայթայթանայ կրկուտ ժողովող խեղճ պառաւ խելոյն կը քարկոծէ. Յիսուս՝ շնացեալ կիներն ներողութեամբ կ'արձակէ: Մովսէս՝ ապերախտ ժողովրդոց համար ապառաժ քարէջ ջուր հանելու կը զլանայ. Յիսուս առաւել, կը կանչէ, որ ծարաւին է եկեացէ առիս: Մովսէս Բէսէլիէլին ճարտարապետութեամբ Աստուծոյ խորան կը կանգնէ, Ահարօնեան քահանայից ձեռքով անբան զոհեր կը մատուցանէ միշտ յանցաւորաց քաւութեան համար. Յիսուս միշտ խորան Գողգոթային գլուխ կը շինէ, անուն եկեղեցի կը դնէ. նոյն ինքն է զոհ և քահանայ մշտնջենաւոր. ուր միանդամ կը զենանի Սաշին վրայ և հանուր

աշխարհի փրկութիւն կը գործէ : Մովսէս ժողովրդոց ոսկորներն անապատին մէջ կը թողու, ինքն եւս Նաբաւ լեռան գլուխ՝ Աւետեաց երկրին կարօտ մնալով կը մեռանի : Յիսուս՝ յաղթող Յետուն է, որ ոչ միայն զԵրիքով կը տապալէ՝ այլ և խաւարին իշխանի ամրացած բռնութիւններն կը խորտակէ : Մովսէս միայն Հրէական ժողովուրդը Սինային ահաւոր անապատին մէջ երկիւղի և պատժական օրինօք կը դաստիարակէր : Յիսուս, նոյն ժողովուրդը Երուսաղէմի քաղաքէն, Սողոմոնի տաճարէն, դպրաց ու փարիսեցւոց նախանձոտ չարութենէն որոշելով դէպ 'ի Գալիլեայի լռին ու խաղաղ անապատ կը քաշէ : Փարիսեցւոց աթոռն՝ Մովսիսի բարձր աթոռն էր : Յիսուսին նստարան ապառաժ քար էր, տաճարին տեղ՝ դաշտավայրն էր :

Նոյն օրէնսդիրն Աստուած՝ Սինայի ահաւոր բարձրութենէն կ'իջնէ մինչեւ Պաղեստինոյ խոնարհ դաշտադէտին, ամպին մէջէն մառախուղով և ահաւոր ձայնով որոտացող անմատչելին Աստուած՝ իբրեւ ցօղ մեղմաբար կ'իջնէ, գետնոյն վրայ խոնարհելով կը նստի : այս տեղ ընտանեբար կը մերձենան իւր մօտ՝ ժողովուրդք, աշակերտք, հրեայ, հեթանոս : խսկ անդ ո՛վ որ մերձենար՝ քարկոծ կը լինէր մարդ և անասուն :

Երբէք նմանութիւն մի չիկայ Սինային և այս դաշտին մէջ : Սինայի լեռ կը ցածնայ իւր ըստուերական Մովսիսի օրինօք, դաշտ կը բարձրանայ մինչեւ երկինք՝ Յիսուսի նորահրաշ Աւետարանով : Մովսիսին երես քօղապատ էր, ժողովուրդըն ահով կը մերձենար և կը դարհուրէր նըշմարել երեսին լոյս : Յիսուսին երես բայց է իւր ճառադայթ մեղմադոյն է : արեւուն պէս չի խայթեր : իւր մօտ կը կանչէ և կը շրջապատին ամեն մարդիկ՝ որ աշխատած են, որ բեռնաւոր են, որ քաղցած են, որ ծարաւի են : Լո՛ւ՝ ուրեմն ո՛վ Մովսէս, թո՛ղ խօսի Յիսուս : Գալիլեայի դաշտին մէջ թող բացուի վիմին ակն, յորմէ կենդանութեան ջուր յորդելով առողանէ այն ծարաւցած ոն թալկացած մարդկային անապատ : որուն համար Յսայիաս աւետիս կուտար, « Ուրախ լեր անապատ ծարաւի : » Մովսիսական աղբիւր կը ցամաքի, Յիսուսին կ'առատանայ :

Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՏԹԷՈՍ Ե. ՎԵՐԱՅ

ԻՆՆ ԵՐԱՆՈՒԹԻԻՆՔ

ԴԱՍ Ա.

ԵՐԱՆԻ՝ ԱՂՔԱՏԱՑ ՀՈԳԻՈՎ . . .

Երկնախօս վարդապետն կը բանայ նոր Աւետարանի փրկութեան մատեան, կ'սկսի մի առ մի աւանդել ինն Երանութեանց դասն: Երանի կուտայ նախ հոգւով աղքատներուն, որոց համար եկէր էր ինքն Օծեալն Աստուծոյ. « Հոգի Տեաուն 'ի վերայ իմ, վասն որոյ և էօծ իսկ զիս. » և այլն: Ո՞վ են հոգւով աղքատներն. նոքա են որ զօրհանապազ կը մարտնչին սատանայի ամբարտաւանութեան դէմ. որոց սրտին բաւականութիւն միայն Աստուած է. աշխարհիս բովանդակ մեծութիւն հոգւով աղքատին սիրտ կարող չէ լեցնել. զի նորա սիրտ՝ ընչից փարթամութեանէն խնայու զատուած է: Ի՞նչ նմանութիւն կայ Յիսուսի և աշխարհի տուած երանութեանց մէջ. աշխարհ երանի կուտայ բոլոր փարթամներուն, որ զօրութեամբ պերճանալով

— 35 —

կ'իշխեն հասարակ ամբոխին ու բաղմութեան վրայ, Յիսուսի երանին տարօրինակ է. նա երանի կուտայ նոցա միայն, որք աշխարհիս փարթամութեան տակ ճնշուած կը հեծեն և կը հարքստահարին բաղմադիմի զրկանքներով: Յիսուս թող կուտայ աշխարհիս փարթամներուն բաժին, հոգւով աղքատներուն աւետիս կուտայ, թէ ձեր ժառանգութիւն երկնից արքայութիւնն է: Աւետարանի երանութիւն՝ փարթամները չի զրկեր, այլ նոյն արքայութիւն կը խոստանայ եթէ արտաքին փարթամութեան մէջ հոգւով աղքատ լինին: Արահամ՝ մեծահարուստ ստացուածոց մէջ հոգւով աղքատ էր. Յակովբ՝ բաղմաւաստակ ընչից, բարդաւաճեալ որդւոց և թոռանց մէջ՝ հոգւով աղքատ էր. Յովսէփ՝ Եգիպտոսի փառաւոր իշխանութեան մէջ՝ հոգւով աղքատ էր. Մովսէս՝ Աստուածատուր բարձր իշխանութեան մէջ՝ հոգւով աղքատ էր. Դաւիթ՝ թագաւորական աթոռին վրայ հոգւով աղքատ էր, և կը խոստովանէր, « Աղքատ և ցաւած եմ ես, Աստուած, փրկութիւն քո ընկալցի զիս: » Հոգւով աղքատութիւն աշխարհիս աչքին առաջ արհամարհ կը թուի, այլ երկից և Աստուծոյ առաջ՝ մեծարոյ և պատուական է:

ԵՐԱՆԻ՝ ՍԳԱԽՈՐԱՅ . . .

Յիսուս երանի կուտայ աշխարհիս սգաւորաց. ո՞վ էին սգաւորներն. անաստուածութեան ըստուերին տակ նստող աղքատներն էին. խաւարին իշխանութեան տակ կապուած գերիներն էին. աշխարհիս հրապարակին մէջ անարգուած խեղճերն էին. չաստուածոց տաճարներուն առաջ անմուռնչ կողք կենդանի վաւակներ զոհող դժբախտ մայրերն էին: Յիսուսի փրկութիւն միայն սրբեց սոցա արտասուք ու մխիթարեց զիրենք. Եսային տեսաւ ու գուշակեց, « Տալ սգաւորաց Սիօնի փառս, փոխանակ մոխրոյն օծումն ուրախութեան: » Ոչ միայն Երուսաղէմին կամ մոխրոյն վրայ նստող Սիօնին որդիք այս երանութեան հաղորդ եղան, այլ իսկապէս ժառանգեց այս երանութիւն հեթանոսական տաճարներուն մէջ զոհադործող մոխրաշունչ ժողովուրդ: Սիրտ առէք, մի՛ վհատիք, ո՞վ որ կը սգայք իւրաքանչիւր ձեր արդի մեծամեծ աղէտներու մէջ. համբերեցէք մինչեւ իսպառ. սուգ չի տիրեր յաւիտեան, կ'անցնի մի վայրկենի մէջ. ձեր տրտմութիւն յաւերժ ուրախութեան կը փոխուի:

ԵՐԱՆԻ՝ ՀԵՋՈՅ . . .

Յիսուս երանի կուտայ հեղոց. ո՞վ են այս հեղերն. զորս Աստուած ի մարտ կը հանէ աշխարհիս բարկութեան դէմ. ջրհեղեղի դարուն ամբարտաւան հսկայից դէմ՝ Նոյ արդար նահապետ. անաստուած ազգաց դէմ՝ աստուածապաշտն Արրահամ, սպառնացող Եսաւին դէմ՝ հեզն Յակովբ. նախանձոտ եղբարց դէմ՝ փոքրիկն Յովսէփ. Փարաւօնին դէմ՝ Մովսէս. Սաւուղին դէղ՝ Դաւիթ. աշխարհիս իշխանին դէմ՝ իւր միածին Յիսուս. բարբարոս բռնաւորութեանց դէմ՝ Յիսուսի աշակերտներն:

Հեղութիւն Աւետարանի որդւոց գէնքն է. նովաւ տիրեցին աշխարհիս. հեղութիւն երկինք եւ երկիր միանգամայն ժառանգեց. բարկութեան որդիքներն իբրեւ հուր շիջան հեղութեան ջուրին առաջ. Քրիստոնէական վարուց հեղութիւն յաղթանակեց աշխարհիս բոլոր դիմադրող բարկութեանց, ամէն խստութիւն նորա առաջ իւր բնութիւն փոխեց. առիւծն զգօնացաւ՝ եղին հետ սէր կապեց, գայլն՝ գառն դարձաւ՝ հօտին հետ ճարակեց: Այսպէս թագաւորեցին Աւետարանի հեզ որդիք զոր Դաւիթ նը-

կատեց հոգւով. «Այլ որ հեղքն են, նոքա ժառանգեցեն զերկիր» :

ԴԱՍ Դ.

ԵՐԱՆԻ՝ ՈՐ ՔԱՂՑԵԱԼ ԵՒ ԾԱՐԱԽԻ ԻՅԵՆ ՎԱՍՆ ԱՐԴԱՐՈՒԱԵԱՆ . . .

Յիսուս երանի կուտայ նոցա, որ արդարութեան դէմ քաղցած ու ծարաւի են. ո՛վ են սոքա. Արրահամու հարազատ որդիք, և ակնկալող ժողովուրդ հեթանոսաց : Աղամէն մինչեւ 'ի Փրկիչ վեց հազար տարուան միջոց, նոյն Աղամայ ապերջանիկ սերունդ անաստուածութեան մէջ սովալլուկ եղած՝ երկնից արդարութեան կ'սպասէին : Արդարութիւն երկնից յանկարծ իջաւ Հրէաստանի դաշտին մէջ և այս խօսք Աւետարանեց. «Ես եմ հացն կենդանի իջեալ յերկնից» . Դաւիթ և Եսայի միաձայն աւետիս տալով քաղցեալ ժողովրդոց կը հրաւիրեն զիրենք 'ի նոյն արդարութեան սեղան. «Ճաշակեցէք և տեսէք զի քաղցր է տէր, երանեալ է այր որ յուսայ 'ի նա. Որ ծարաւի իցէք երթայք 'ի ջուրն այն, կամ կշտալինդ վայելեցէք զգալստենէ՛ դորա» :

Խաչին հանդէս Յիսուսի արդարութեան լըրումն է. ուր տեղ եգն գնեց, գինին խառնեց, հրաւիրակներն զրկեց՝ անըզգամներն կանչեց .

եկէք, ո՛վ ազգ մարդկան, կերէք այս հաց, խրմեցէք ուրախութեամբ այս գինին, զոր պատրաստեցի ձեզ. այսուհետեւ 'ի բաց թողէք կըռամոլութեան անզգամութիւն, զիս խնդրեցէք, որ Աստուծոյ իմաստութիւն և արդարութիւն եմ. զիս ճաշակեցէք, որ այլ եւս չանօթենաք, զիս խմեցէք, որ այլ եւս չի ծարաւիք :

ԴԱՍ Ե.

ԵՐԱՆԻ՝ ՈՂՈՐՄԱԾԱՅ . . .

Յիսուս երանի կուտայ ողորմածաց ու կը վճռէ թէ միայն ողորմածներն կ'արժանանան փոխադարձ ողորմութիւն գտնելու : Երկնից Հօր մեծագործող որդին գթութեան օրէնք կը հաստատէ իւր եղբարց մէջ, անգթութիւն կը բառնայ աշխարհիս մեծատանց սրտէն, կը կարճէ զրկանք և յափշտակութիւն մաքսաւորի ձեռքէն աշխարհիս փշրանաց կարօտ Ղազարոսներն նոյն սեղանին վրայ բաղմնելով մեծատանց հետ հաւասարապէս կը ճաշակեն. փողոցի մուրացիկ աղքատներն Աշոտ ողորմածին պալատ հրաւիրելով նորա հետ սեղանակից կը բաղմնի, հոգւով աղքատն՝ մարմնով աղքատներուն հետ ուրախութեան բաժակներ կը խմէ. աշխարհիս հը-

պարտներն կը մեղադրեն զինքն, հոգ չէ. Աշոտին անուն մատենագիրք Ողորմած կը դրոշմեն:

Աւետարանին գթութեան ձեռք գերիներուն չլթաներն կը քակէ, պարտատեարց մուրհակներն կը պատառէ, մերկերուն հանդերձ կուտայ, օտարները 'ի տուն կը ժողովէ, կարօտելոց հաց կը կարկառէ, ծարաւելոց ջուր. մէկ խօսքով՝ ամէն խնդրողին կուտայ, ամէն լացողին արտասուք կը սրբէ. այս գթութեան օրէնք՝ սիրոյ աղբիւրին վտակն է, որ կը ըզլսի Աւետարանի ականէն:

Այս երանին ձեզ համար չէ ուրեմն, ո՛վ աշխարհիս անգութ և քարասիրտ փարթամներ. դուք որ միայն Քրիստոնեայ անուն կը կրէք, դուք որ մամոնայն և փառք առաւել կը պաշտէք. բաւական էր թէ միայն չողորմէիք անանկին. այլ և անխնայ կը կռփէք զանաւագն ու կը հարստահարէք զանանկն. երկնից արդարութիւն զձեզ յաւուր չարի չպիտի փրկէ, որովհետեւ դուք ձեր մեծութեան կը յուսայք և ալքատին համար բնաւ չէք խորհիր: Ո՛վ, աշխարհիս հրապարակներու մէջ մեծատանց դռներուն առաջ դեգերող ալքատներ, տրտունջ մի՛ հանէք, համբերեցէք սիրով. ձեր տեղն Աբրահամու դողն է, իսկ անողորմիցն 'ի դժոխս: Դուք 'ի նոցանէ

այսօր հաց կը խնդրէք. օր մի պիտի դայ, յորում նոքա սաստիկ ծարաւէն պապակելով ձեզմէ կաթ մի ջուր պիտի խնդրեն, այն ինչ դուք դժբախտին գետերով կը զովանաք զուարթ զուարթ:

ԴԱՍ Զ.

ԵՐԱՆԻ՝ ԱՅՆՈՑԻԿ ՈՐ ՍՈՒՐԲ ԵՆ ՍՐՏԻՒՔ. . .

Յիսուս երանի կուտայ նոցա, որ սրտով սուրբ են. նոքա միայն կարող են Աստուած տեսնել: Աւետարանի ճշմարտութիւն սրտի կրօն է, մարմնոյ կրօն չէ. սրտի սրբութիւն առաւել կը պահանջէ իւր հաւատացեալ որդիքներէն. 'ի բաց կը մերժէ փարիսեցական մաքրութիւններն, երբ սիրտ զառածեալ է անմաքրութեամբ. այսինքն երբ Աստուծոյ և ընկերին սէր չունի սրտին մէջ, երբ սիրոյ տեղ՝ հեռ և նախանձ կը կրէ, երբ պարզութեան տեղ՝ նենգութիւն և միամտութեան տեղ՝ խորամանկութիւն, երբ բարութեան տեղ՝ միշտ չարութեան խորհուրդ կը յղանայ: Այսպիսի նենգ ժող սիրտեր երբէք ընդունարան չեն Աւետարանի սուրբ կրօնին. ո՛ր պիտի օթեաւանին Յիսուս և իւր Հայր, եթէ սիրտն սրբութեամբ պատրաստուած չէ: Մարդոյն սիրտն է միայն չարութեան և բարութեան անօթ. զոր պէտք է սրբենք՝ չարաչար կրից ժանգոտութե-

նէն : Մարդ կարող չէ իւր սիրտ թագուցանել .
 վասն զի սիրտն աղբիւրին ներքին ակն է , յոր-
 մէ դառն կամ քաղցր միշտ կը բղխին դէպ 'ի
 դուրս : Թէ փափագիս ուրեմն զԱստուած տես-
 նալ , ո՛վ Քրիստոնէայ , սրտիդ բժժոտ աչք սըր-
 բէ և Դաւթին բերանով պաղատէ առ Աստուած .
 «Սիրտ սուրբ հաստատեա յիս , Աստուած , և հո-
 գի ուղիղ նորոգեա 'ի փորի իմում : »

ԴԱՍ Է .

ԵՐԱՆԻ՝ ԽԱՂԱՂԱՐԱՐԱՅ . . .

Յիսուս երանի կուտայ խաղաղարար մարդոց ,
 որք Աստուծոյ Որդիք պիտի կոչուին : Աւետա-
 րանն է միայն խռովեալ աշխարհիս խաղաղու-
 թեան դաշնագիր , զոր խաչին և նոր ուխտին ա-
 րիւնսով կը կնքէ Յիսուս ու կը քարոզէ հանուր
 տիեզերաց : Մինչդեռ աշխարհիս տիրապետող
 բռնութիւններն անդադար մարտ կը մղէին ,
 երկնից թագաւորութիւն յերուսաղէմէն սկըս-
 եալ հաշտութիւն կը քարոզէ : Յիսուս և իւր Ա-
 ւետարանն են միայն հօր Աստուծոյ կողմէն խա-
 ղաղութեան պատգամաւորք : Մովսէս երկու Եւ-
 րայեցի եղբարց մէջ մտնելով 'ի հաշտութիւն կը
 համոզէ զիրենք . « Արք եղբարք էք , ընդէ՞ր

զրկէք զմիմեանս . » Յիսուս գողգոթայի գլուխ
 խաչի բարձր բեմին վրայ կեցած ընդհանուր աշ-
 խարհիս բոլոր այլակրօն ազգաց խաղաղութիւն
 կ'աւետարանէ : Խաղաղութիւն Հրէին և Հեթա-
 նոսին մէջ , խաղաղութիւն Հայուն և Յոյնին մէջ ,
 խաղաղութիւն խոժաղուժ ազգերու մէջ . խա-
 ղաղութիւն եզին և առիւծուն , գառին և գայ-
 լին մէջ , խաղաղութիւն երկնից և երկրի մէջ ,
 հրեշտակաց ու մարդիկներու մէջ : Այս խաղա-
 ղութիւն աշխարհս կարող չէր տալ . ոչ Ագէք-
 սանդր , ոչ Կեսար , ոչ Օգոստոս , ոչ Կիւրոս .
 Քրիստոս առաւ միայն . ուստի Հօր Աստուծոյ
 արդարութեան առաջ ինքն է միայն ճշմարիտ
 որդիութեան ու երանութեան ժառանգորդ : Ո՛վ
 եկեղեցւոյ հարազատ որդիք , մեր անդրա-
 նիկ եղբօր Յիսուսի խաղաղարար օրինակին հե-
 տեւելով՝ նախ նորա և իւր խաչի սիրոյն համար
 հաշտուինք իրարու հետ , ինչպէս կը յորդորէ
 սուրբն Պօղոս . և ապա իբրեւ խաղաղարար միջ-
 նորդ՝ խռովեալ և անջատեալ եղբարք կապենք
 իրարու հետ . այս առաքինութեամբ միայն կա-
 րող եմք Հօր Աստուծոյ արժանաւոր որդիք կոչ-
 ուիլ : Խաղաղարարն՝ Աստուծոյ որդի է . ո՛ւմ
 որդի է այն , որ կը խռովեցուցանէ , որ կը գրգռէ ,
 որ եղբարց մէջ փոխանակ սիրոյ առեւելութիւն

կը սերմանէ , որ ընտանիքներ կը բաժանէ , որ մարդկային միութեան կապեր կը քակէ , որ Քրիստոսի եկեղեցւոյ յօգակապ մարմին մասն մասն կը կտրատէ . յայտ իսկ է թէ այսպիսի խաւարադործ մշակ լուսոյ Հօր որդի չէ . այլ խաւարին հօր :

ԴԱՍ Ը.

ԵՐԱՆԻ՝ ՈՐ ՀԱԼԱԾԵԱԼ ԻՅԵՆ
ՎԱՍՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ . . .

Յիսուս երանի կուտայ նոցա , որ արդարութեան համար կը հալածուին : Արդարութիւնն նոյն ինքն էր , որ յերկնից երեւեցաւ . արդարութիւն լոյս էր , խաւարը տեսաւ զինքն և ըսկսեց հալածել . Հերովդէս հալածեց մինչեւ յԵդիպտոս , զպիլրք ու վարիսեցիք հալածեցին մինչեւ 'ի Գողգոթայի գլուխ : Խաչին վերայ մեռնող Աստուծոյ արդարութեան համար հալածուեցան Աւետարանի ճշմարտութեան բոլոր քարոզիչներն . և այն ինչ հալածանք կարող չէր կարճել նոցա ազատ լեզուն՝ մահուամբ երկրէս բառնալ կ'ուզէին արդարութեան կենդանի վկայներն : Անթիւ որդիք եկեղեցւոյ՝ Տիրոջ նման անմուռն ոչխարի պէս աշխարհիս անզգամներէն

'ի սպանդ վարեցան : Այո՛ , եկեղեցւոյ կեանք՝ հալածանք է . իւր որդւոց երջանկութիւն՝ չարչարանք : Խաչակիր սուրբն Պօղոս այլ այսպէս կ'ուսուցանէ . « Որ կամիցին աստուածաշնորհութեամբ կեալ 'ի Քրիստոս Յիսուս » 'ի հալածանա կայցեն : »

ԴԱՍ Թ.

ԵՐԱՆԻ՝ Է ՁԵԶ ՅՈՐԺԱՄ ՆԱԽԱՏԻՅԵՆ ԶՁԵԶ . . .

Յիսուս իններորդ երանին կ'ուզէ աս իւր աշակերտս . որք հանդերձեալ էին նախնի մարգարէից նման , մանաւանդ Յիսուս վարդապետին պէս դէպ 'ի Գողգոթայի ճանապարհ երթալ . որոց համար նոյն խաչին ծանրագոյն վիշտ պատրաստ կար . կամակար սիրով տանել այն ամէն նախատանաց , զոր թէ ընտանի Խորայէլի ազգէն և թէ կռապարիշտ հեթանոսներէն անձնանուիրաբար կրել յանձնառու էին : Ոչ աղաղակել , ոչ վիճել , ոչ եւս տրտունջ բառնալ , Տիրոջ հեղութեան նմանելով . թող սպանեն զձեզ , թող թափի ձեր արիւն 'ի գետին , ձեր արեան երաշխաւորն ես եմ , կըսէ Յիսուս , կաթիլ մի չի կորսուիր : Արդար Աբէլի օրէն մինչեւ 'ի Զաքարիա՝ Աստուծոյ սիրեւեաց ճանապարհ արիւնով

բացուած է : Ձեզմէ յառաջ մարդարէներն նոյն շաւղով գնացին . ահաւաստիկ և ես կ'երթամ, օ'ն և դուք աշակերտք իմ, ետեւէս եկէք :

ԴՅՍ Ժ .

ԴՌԻՔ ԷՔ ԱՂ ԵՐԿՐԻ . . .

Մարդկային կեանք Ադամէն մինչեւ 'ի Քրիստոս փոտեր էր բոլորովին հնութեան և ապականութեան մէջ . հոգին անկրօնութեամբ վարակեր էր , մարմին հիւժական խառով . ամէն անդամներով դըլսէն մինչեւ ոտք չարաչար վէրքերով լեցուած անխնամ թողուած էր աշխարհիս աղբիւսին վրայ . ոչ տէր ունէր , ոչ օգնական , ոչ բժիշկ , ոչ այցելու : Վասն այսորիկ Դաւթ բոլոր մարդկութեան բերնէն աղաղակ կը բառնար իւր անձին ցաւոց համար . « Նեխեցան և փտեցան վէրք իմ յերեսաց անդգամութեան իմոյ » : Քրիստոս իբրեւ խնայողն բժիշկ՝ այս կեանք վերանորոգելու համար եկաւ . որ ահա իւր աշակերտներն իբրեւ աղ կը ցանէ բոլոր աշխարհիս ասպականեալ մարդկութեան վրայ . որոց կը սլափուի ճանչնան իրենց կոչումն առաքելական պաշտօնին մէջ . միշտ առնելով ուսուցանել քան թէ սոսկ բանիլ . անհամ չի դառնալ

կամ հեզգութեան մէջ կամ տգիտութեան մէջ կամ անբարոյ ընթացից մէջ : Նթէ անհամ լինիք , ասէ , այնուհետեւ դուք պիտանի չէք եկեղեցւոյն . դուք յայնժամ ինքնին անարգութեամբ կոխան կը լինիք ոտից , և խալառ կը կորսուի ձեր աղին ազգեցութիւն :

ԴՅՍ ԺԱ .

ԴՌԻՔ ԷՔ ԼՈՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻ . . .

Յիսուս իւր սեպհական անուն կը կնքէ իւր աշակերտաց վրայ . զի ինքն իսկ էր լոյս աշխարհի :

« Ես լոյս յաշխարհ եկի » : Այս լուսաբեր արեւ Հրէաստանի հորիզոնէն ծագելով՝ առաքեալք իբրեւ լուսոյ ճառագայթներ կը սփռէ հանուր աշխարհին վրայ : Գնացէք , կ'ըսէ , փարատեցէք հեթանոսութեան խաւարն . դուք երբ աշխարհի լոյսն էք , երբեք կարելի չէ որ ծածկուիք , բարձր լեռան վրայ շինուած քաղաք չի թաքչիր : Ես զձեզ իբրեւ ճրագ վառելով կը գնեմ Աւետարանի քարոզութեան բարձրագոյն աշտանակին վրայ , դուք պիտի լուսաւորէք բոլոր աշխարհիս տուն : Զգոյշ եղիք , որ կեղծաւոր դպրաց ու փարիսեցւոց պէս ձեր ճրագի լոյս՝

կուրութեան գրուանին տակ չի թաղուցանէք : Առանց զձեզ նախ լուսաւորելու՝ դուք կարող չէք ուրիշներ լուսաւորել : Ձեր առաջնորդութիւն Մովսիսի առաջնորդութենէն մեծ է . նա միայն Հրէական ազգին էր , դուք բոլոր Հեթանոսաց . նորա բանակին առաջ լուսեղէն ամպ կ'ընթանար , իսկ ձեր լոյս ձեր անձնէն պիտի արտափայլի : Ի՞նչ է այս լոյս . վարուց ուղղութիւն , անարատ կեանք , սէր՝ ատելութեան դէմ , համբերութիւն՝ հալածանաց դէմ , ներողութիւն՝ յանցաւորաց դէմ , հեզութիւն՝ բարկութեան դէմ , խոնարհութիւն՝ ամբարտաւանութեան դէմ , զրկանք՝ անիրաւութեան դէմ , խաղաղութիւն՝ հակառակութեան դէմ : Ի վերջոյ , բոլորովին լոյս՝ խաւարին դէմ , պարանոց՝ սուրին դէմ , մարմին՝ կոտանաց դէմ , կեանք՝ մահուան դէմ :

Այս է ահա ձեր առաքելութեան լուսաւոր վարք , զոր պէտք է տեսնէ աշխարհ ու փառաւորէ ձեր Հայր , որ երկինքն է :

Ողբալ պէտք է այս տեղ , ո՛վ պաշտօնակից եղբարք . Քրիստոս զմեզ լոյս կ'անուանէ , մեք տգիտութեամբ խաւար դարձանք . իբրեւ լոյս և ճրագ՝ Տէր որոշեց զմեզ ուրիշներ լուսաւորելու . մեք մեր աղօս լուսով նոյն իսկ մեր անձն լուսաւորելու բաւական չեմք : Քրիստոս զմեզ

աղ կը կոչէ , մեք մեր ընդարոյս և եկամուտ անհամութեամբ անպիտան համարուեցանք . չունիմք իրաւունք բողոքել թէ Ժողովուրդն յանդգնութեամբ ոտից կոխան առնելով կ'անպատուէ զմեզ հրապարակներու մէջ , այլ պէտք է ուշաբերելով մտաբերենք և մեզէն ինքնադատ լինելով վճռենք այս դատաստան , թէ մեր անպատեւութիւն՝ մեր տգիտութեան երեսն է :

ԴԱՍ ԺԲ.

ՄԻ՛ ՀԱՄԱՐԻՔ ԵԹԷ ԵՎԻ ԼՈՒԾԱՆԵԼ ԶՕՐԷՆՍ . .

Յիսուս իւր աշակերտաց առաքելութեան դասերն աւարտելէն զկնի՝ կ'սկսի նոր պատուիրանաց դաս , որով հին օրինաց թերութիւն կը լեցնէ : Թերեւս կարծիք ունէին Հրէայք և օրինաց դպիրք , թէ Քրիստոս եկեր է հին օրինաց կապեր խալառ քակելու : Ուստի կ'ըսէ , « Մի՛ համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս և զմարդութս , » և այլն : Նոյն օրէնադիրն Աստուծո՞ւ մինչ երբեմն Մովսիսին ձեռքով օրէնքներ կուտար , ինքնին յաշխարհ դալով՝ հին օրինաց արմատին վրայ նոր Աւետարանին ազատ օրինաց ձիւղեր կը պատուաստէ : Արմատ չի խլեր , այլ առաւել եւս կ'ամրապնդէ Աստուածադիր օրինաց ցանկ ,

զոր մարդոյն ձեռք երբէք կարող չէ խրամատել զայն . մինչեւ անցնին երկինք և երկիր՝ օրինաց կամ մարդարէից տառերէն նշանախեց մի չպիտի եղծուի : Ով որ համարձակի այս պատուիրաններէն փոքրիկ կարծուած պատուէր մի լուծել զանցառութեամբ և այնպէս ուսուցանել, այնպիսին երկնից արքայութեան մէջ փոքր և աննըչան կը համարուի . նա իւր տիրոջ առաջ ազնիւ ծառայ չէ, այլ անհաւատարիմ հեղգամիտ մշակ, որ աւանդեալ օրինաց տաղանդ ամբողջապէս չի դործադրեր : Այո՛, մեծ կը դրեմ, ձեր անուն երկնից արքայութեան մէջ, եթէ Աւետարանի պատուէրներն կատարելապէս ուսուցանէք : Եւ ահաւասիկ այս տեղ այժմէն իսկ ձեզ բացախօսութեամբ կ'իմացնեմ . եթէ ձեր արդարութիւն դպրաց ու փարիսեցւոց կեղծեալ արդարութեանէն չի գերազանցի ճշմարտութեամբ՝ դուք կարող չէք երկնից արքայութիւն մտնալ : Նոքա Աստուծոյ անխառն սուրբ օրինաց հետ՝ ծերոց աւանդութիւն խառնելով կ'ուսուցանեն . դուք պարտիք զայն ամենայն ճշմարտութեամբ հաւատարմապէս ուսուցանել, ոչ յաւելուել, ոչ հատանել :

ՈՐ ԲԱՐԿԱՆԱՅ ԵՂԲՕՐ ԻՒՐՈՒՄ ՏԱՐԱՊԱՐՏՈՒՑ.

Յիսուս իւր Աւետարանի տապարով չարութիւն արմատէն կը կտրէ . Մովսէս կը պատուիրէ չապանանել, Յիսուս գեհէնի կրակին պարտաւոր կը դառնի զայն, որ ի զուր տեղ իւր եղբօր վրայ կը բարկանայ . ձեռք յայնժամ՝ կ'ապանտնէ երբ մարդոյն սիրտ կը զայրանայ լի ցասմամբ : Այս նոր պատուիրան կ'ապառնայ չի բարկանալ, որպէս զի ձեռք կարճի սպանութենէն և սուր պատենէն չի հանէ :

Գեթեմանի ձորին մէջ այն ինչ Պետրոս՝ վարդապետին սիրով և միանգամայն վրէժիքնդրութեան ողբով վառուած սուրբ պատենէն հանեց և զարկաւ զինուորին աւանջը կտրեց, հեղ Յիսուս սաստեց զինքն, որ սուրն ի պատեան դնէ : Բարկութեան և վրէժիքնդրութեան ոգին կրակ է և ներքուստ կը տանջէ զմարդ, սորա համար Յիսուս վարդապետն սորվեցուց մեզ իւր հեղութեան դասն . « Ուսարուք յինէն զի հեղ եմ և խոնարհ սրտիւ և գտջիք հանգիստ անձանց ձերոց . » որով յայտնի կը պատուիրէ որ Աւետարանի հեղ որդիքները բարկութեան սուրն ի պատեան դնեն, ցած ուն, ներողամիտ և խա-

զաղասէր լինին . որպէս զի Քրիստոնէական ճշմարիտ ընկերսիրրութեան պարտիքը լիովին կատարեն :

ԴԱՍ ԺԴ.

ԹՈՂ ԶՊԱՏԱՐԱԳՆ Ի ՎԵՐԱՅ ՍԵՂԱՆՈՅՆ . . .

Յիսուս այնչափ կը մեծարէ սիրոյ և հաշտութեան օրէնք , մինչեւ թողուլ կը պատուիրէ սեզանին պատարագ և նուէր , երթալ նախ հաշտութիւն և սէր կապել այն եղբօր հետ , որ խէթ ինչ կամ կասկած ունի իւր մտքին մէջ՝ թէ՛ իրաւ թէ՛ անիրաւ , կարծելով թէ եղբայր զրկեր է զինքն կամ ո՛ր և իցէ պատճառաւ մի վիրաւորեր է նորա սիրտ : Ուստի Աւետարանին սիրոյ օրէնք պարտաւոր կը կացուցանէ զմեզ , եթէ զրկեր ենք եղբայր՝ վճարենք նորա փոխադարձ . իսկ եթէ ոչ՝ փարատենք իւր կասկած , խօսելով համոզելով դարձեալ շինել ու կցել զինքն ի սէր եղբայրութեան : Եթէ այսպէս , զուր կ'աշխատիս ուրեմն սեղանին առաջ երթալ և զԱստուած ի հաշտութիւն ողոքել պատարագով , եթէ չի հոգաս նախ խռոված եղբօրդ հետ հաշտուիլ :

Առանց այս պայմանին ոչ խունկ , ոչ մոմ ,

ոչ նուէրք , ոչ պատարագ , ոչ աղօթք , ընդունելի չեն Աստուծոյ առաջ :

ԴԱՍ ԺԵ.

ԼԵՐ ԻՐԱԽԱԽՈՀ ԸՆԴ ՈՍՈՒԻ ՔՈՒՄ . . .

Յիսուս , որ հանդերձեալ աշխարհին ահեղ դատաւորն է , որչափ խնամով կ'ուսուցանէ , մինչդեռ կենցաղոյս ծանապարհին վրայ կամք՝ մեր ոտսն ընկերին հետ իրաւախոհ լինիմք : Ներողութեան օրէնսդիրն չուզէր երբէք , որ երկու եղբարց անհաշտ մնալով՝ դատը արդարութեան ատենին մնայ . վասն զի երկուքէն ո՛ր մէկ դատապարտուի՝ նորա համար կ'աղէկիզի երկնաւոր Հօր սիրտ , քանզի իւր որդին է և Յիսուսին եղբայր : « Ահ մեծ է անկանիլ ի ձեռս Աստուծոյ » կ'ըսէ սուրբն Պօղոս . հանդերձեալ դատաւորին ատեան՝ արդարութեան սուր մի է , Սոլոմոնի դատատանին պէս իսկոյն մէջս տեղէն կը կտրէ երախայն . մարդկային ատեան կ'ողոքի կաշառով , երկնից ատեան՝ ոչ երբէք . վասն զի «Արդար է Տէր և զարդարութիւն սիրէ , և զուզուցութիւն տեսանեն երեսք նորա : »

ՈՐ ՀԱՅԻ Ի ԿԻՆ ՄԱՐԴ ԱՌ Ի ՅԱՆԿԱՆԱԼՈՅ . .

Մովսիսեան օրէնք՝ շնութիւն կը համարի յայն-
ժամ միայն , երբ մարդ իրօք կը շնանայ , Յիսու-
սին գերազանց օրէնք նոյն շնութեան արմատ
սրտէն կը կորոյն . ուստի կ'ըսէ . Ով որ ցանկա-
նալու համար 'ի կին մարդ հայի , նա իւր սրտին
մէջ կը շնանայ չարութեան խորհրդով : Այո՛ ,
որչա՞յի մեծ է Աւետարանին այս զգուշութեան
պատուէր : Աչք՝ սրտին կարապետն է , որ կ'ըզ-
բօսնու միշտ աշխարհիս առարկայից վրայ բնա-
կան հակամիտութեամբ և մարդոյս զգայարանաց
մէջ ամենէն գիւրազգացն է : Սրտի ցանկու-
թիւն միշտ մոխրին տակ թաղուած գաղտնի հուր
մի է . աչաց հայեցումածքն է , որ գայն կը վառէ
և կը բորբոքէ 'ի վատթարն : Ճշմարիտ է այս .
Սուրբ Գիրք բազմադիմի օրինակներ կը հանէ
մեր առաջ : Դրախտի ծառն , որ գեղեցիկ էր և
հաճոյ աչաց հայելոյ՝ գնախահայրն մեր հրապու-
րեց 'ի պատուիրանադանցութիւն . Սեթայ ցեղի
Աստուծոյ որդիքներն՝ Կայենի դստերք տես-
նալով չժուծեցին , այլ 'ի նոցանէ ամուսին ընտ-
րելով՝ Աստուծոյ որդիքներն մոլորեցան որդւոց
մարդկան հետ , մինչեւ համաշխարհական ջրհե-

ղեղ ողողեց զիրենք առ հասարակ 'ի կորուստ :
Դաւիթ մինչդեռ իւր պալատի տանիքին վրայ
կը ճեմէր՝ աչքին զբօսանք դարձաւ 'ի Բերսաբէն .
յորմէ հետեւեցաւ կատարեալ շնութիւն և անտի
ձեռնարկեց այն անհղ ոճրադործութեան , որուն
համար զօրհանապաղ լալով իւր մահ՛նձ կը թըր-
ջէր : Կը թողում յիշել աստ Յակովբին դուստր
Ղինա , Յովսէփի գեղեցիկ , Յուդիթ և Շուշան ,
որք առ հասարակ աչքին թակադով բռնուեցան ,
ու ըմբռնեցին : Ով կարող է աչքի գայթակղու-
թենէն ազատ մնալ . նա միայն , որ Աստուծոյ
երկիւղ , Յիսուսի սէր , խաչին երախտիք յաճախ
կրելով սրտին մէջ՝ միշտ յաղօթս կ'ապաստանի .
« Դիր , տէր , պահապան բերանոյ խոյ և դուռն
ամուր շրթանց իմոց . զի մի՛ խոտորեացի սիրտ
իմ բանիւ չարութեան » : « Տէր զբօսանս աչաց
մի տար ինձ և զցանկութիւն դարձո՛ յինէն » :

ԴԱՍ ԺԷ .

ԵԹԷ ԱԿՆ ՔՈ ԳԱՅԹԱԿԵՑՈՒՅԱՆԷ ԶՔԵՁ . .

Յիսուս այնչափ մեծ ու կարեւոր կը դատի
մեր սրտէն արմատովի խլէլ ցանկութեան կիրք ,
մինչեւ բացարձակ հրաման կ'ընէ 'ի բաց կտրել
մեր մարմնոյ այն պիտանի անդամներն , որ մեր
սրտին ու հոգւոյն գայթակղութեան առիթ կը

լինին, այսինքն հանել լուսատու աչք ու կտրել
գործակատար ձեռք. բարի ու լաւ է անաչք և
անձեռն մնալ, քան թէ ամբողջ մարմնով գե-
հե՛նի կրակին մատնուիլ: Հոգւոյն կեանք ու բա-
րեմասնութիւններն ամբողջ պահելու համար՝
մարմնոյ հեշտութեան զգայարանքներն զոհել
կ'ուսուցանէ Աւետարան. զի հոգի առաւել է
քան զմարմին: Թող այս, եթէ աչքդ զարնը-
ուած է մի բանի որուն հակամիտեալ ես մո-
լեկան կիրքերովդ բռնն յօժարութեամբ. թող
զայն, կտրէ, հեռացուր քեզմէ երբ գայթակ-
ղութեան առիթ է քեզ: Աշխարհիս ճանապարհի
մէջ այս դարանակալ օձի որոգայթէն փախչիլ
մեծ արիւթիւն է: Յովսէփի մինչդեռ մօտ էր
և բռնուած, թող տուաւ իւր հանգերձ, փա-
խաւ ազատեցաւ, մարմին մատնեց բանտին և
չլթային, հոգին ազատ մնաց վաղաչ կնոջ հրա-
պուրանաց կապանքէն: Դաւիթ այս որոգայթէն
բացակայ էր բաւական, բայց խոյս չի տալով բռ-
նուեցաւ արագ. Ուրիա Փետացւոյ պարտիզի որ-
սողդէն զինքն իբրեւ թռչուն մի նետահար՝ պա-
լատի պատշգամէն վար ձգեց: Ուրեմն եթէ մօտ
ես՝ խոյս տուր, եթէ հեռու ես՝ մի՛ մօտենար.
աչքէդ միշտ զգուշացիր, որ սրտիդ մէջ վատ
կիրքերու տեղի չի տաս:

ՈՐ ԱՐՁԱՎԻՅԷ ԶԿԻՆ ԻԻՐ. . .

Մովսէս Հրէից խտաարտութեան համար ա-
մուսնեաց միութեան կապ յախամայից կտրելու
սահման կը դնէ. այսինքն ատեւի կամ արհա-
մարեալ կին՝ իւր այրէն բաժանելով, ապահար-
զանի այն է արձակման թուղթ մի տալ ձեռք:
Յիսուս այս նուիրական կապ անլուծանելի կեր-
պով կ'ամրապնդէ, Աստուածական վճռով մի
կնքելով զայն. «Զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի՛
մեկնեացէ:» Աստուած այս սրակ զուգեց դրախտին
մէջ: Ադամն ընդունեց զայն, ճանչցաւ այս մեծ
խորհրդոյն գերազանցութիւն և զուրցեց այս
նշանաւոր խօսք. «Թողցէ այր զհայր և զմայր
իւր և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ.» և այլն:
Վասն զի Ադամ իբրեւ մարդարէ մի գուշակեց
թէ նորաստեղծ կին՝ իւր մարմնոյ ոսկերնեքէն
առնուած կող մի է՝ ճիշդ նման է ինքեան, ո-
րով ինքն և իւր կին մի մարմին կը կազմեն նոյն
և համատիւր, չիկայ բնաւ մարդկային օրինաց
սուր մի, որ կարենայ սոյն միացած մարմին ընդ
մէջ բաժանել: Եկեղեցին Աւետարանի այս խօսքը
«Առանց բանի պոռնկութեան» հիմն բռնելով՝
դուն ուրեք ներողապէս կ'արձակէ այն կին, որ

անհաւատարիմ է սուրբ ամուսնութեան պայ-
մանին մէջ և յայտնապէս պոռնիկ : Աստուծոյ
այս գերազոյն օրէնք անխախտ պահելով՝ ոչ
ոք կարող է Նկեղեցւոյ հրամանէն դուրս ինք-
նահաճոյ տնօրէնութիւն մի առնել : Խստաբարոյ
Հրեայք շատ անգամ թեթեւ պատճառներու
համար կ'ատէին իրենց՝ կիներ ու արհամարհա-
նօք դուրս կը հանէին տնէն . Աւետարանին ար-
դարութիւն կանանց իրաւունք պաշտպանելով՝
պոռնկութեան պատճառէն 'ի զատ ուրիշ պատ-
ճառ մի իրաւացի չի համարիր ամուսնական կա-
պին պինդ հանգոյց քակել : Սուրբն Պօղոս , որ
Քրիստոսի հոգին կը կրէր , մեծ պատկառանք
կը յարգէ տիրոջ օրէնք . « Այլ կանամբանցն
պատուիրեմ , ոչ ես՝ Այլ Տէր , կնոջ յառնէ մի՝
մեկնիլ . ապա թէ մեկնեսցի , անայր մնացէ ,
կամ անդրէն ընդ առն իւրում հաշտեսցի և առն
գլին իւր մի թողու » :

ԴԱՍ ԺԹ.

ԱՅԼ ԵՂԻՑԻ ՁԵՐ ԲԱՆ , ԱՅՈՆ՝ ԱՅՈ , ԵՒ ՈԶՆ՝ ՈԶ .

Հին օրինաց մատեան՝ միայն սուտ երդումն
կ'արգիլէ . իսկ նոր Աւետարան երդման խօս-
քերն իսպառ կը մերժէ և կը հրամայէ ամենեւին

չերդնուլ ոչ սուտ ոչ ճշմարիտ , ոչ երկինք որ
Աստուծոյ Աթոռն է , ոչ երկիր որ նորա ոտից
պատուանդանն է , ոչ Նրուսաղէմ , որ նորա
սուրբ քաղաքն է և ոչ եւս 'ի գլուխ մարդոյ ,
որ կարող չէ մազ մի ստեղծել թուխ կամ սպի-
տակ : Այլ ձեր խօսքերուն ճշմարտութեան պայ-
ման այս միայն բաւական է . այոն՝ այո՝ ասել
և ոչն՝ ոչ . քան զայս աւելին սրտի խարդախու-
թենէն է : Քրիստոնէական եղբայրութեան մէջ
երբէք հարկ չիկայ երդման , երբ ընկերական
սիրոյ և հաւատարմութեան պայմաններն պահ-
ուին , որ է խօսքին պարզ կերպարանք չպա-
տըրուակել ընկեր խաբելու նպատակաւ . հապա-
ամէն բանի մէջ անկեղծ խօսիլ ուղիւ և ճշմա-
րիտ դատել : Ստախօսութիւն՝ հին չարագիւտ
հնարք է , որ օձին բանասիրութեամբ մարդոյն
ականջն ապականեց . ով որ սուտ կը խօսի , նա
որդի չէ Աւետարանի ճշմարտութեան . այլ դը-
րախտի օձին հետեւող արբանեակն է : Որչափ
թեթեւ է այնպիսեաց առաջ Աւետարանին այս
ահաւոր պատուէր , որք աշխարհիս շահավաճա-
ռութեան մէջ . ոչ թէ երկինք , դեռին , Նրու-
սաղէմ , գլուխ , այլ Ամենակալ Աստուծոյ մեծ
անուն միշտ երդմամբ յեղյեղեղով կը խօսին և
կը խաբեն : Եթէ արարուած բաներուն պատիւը

կը սրահանջէ Սատուած , որչա՞նի իւր վեհ անուան , որ նոցա արարչապետն է : Կա՛մ փախչիլ կամ զգուշանալ պէտք է ժամանակիս պատրուկ ու խաբուսիկ կեղծաւորներէն . մէկն կ'երդնու , միւսն կը հաւատայ . ճարտար լեզուն կը կեղծէ , պարզամիտ կը խաբուի . սուտ և կեղծաւոր քաղաքավարութիւնն մեր ընկերական կեանք խաւառ խանգարեր է : Սյապիսի սուտակասպաս մարդոցմէն ազատ կենալու համար՝ Դաւթի խնդրուածներով առ Սատուած դիմենք . « Ապրեցո՞ղիս , Տէր , զի նուազեաց սուրբ , նուազեցան ճշմարտութիւնք յորդոց 'ի մարդկանէ : Ի նանիր խօսեցաւ այր ընդ ընկերի իւրում , չըրթամք նենգաւորօք սրտէ 'ի սիրտ խօսեցաւ » : Համբերենք ուրեմն միշտ այս աղօթելով . Տէր վրէժխնդիր է , օր մի կը բառնայ երկրէս այն անձն , որ իւր ընկերին հետ նենգաւոր չըթուենքներով կը խօսի :

ԴԱՍ Ի.

ՄԻ՛ ԿԱԼ ՀԱԿԱՌԱԿ ԶԱՐԻՆ . . .

Մովսիսի օրինաց դատավճիռ ատեան աններող խտութեամբ պատուհաս կը վճռէ . Ակն ընդ ական , ատամն ընդ ատաման . այսինքն է

փնտրին տեղ դարձեալ փնտս փոխարինել : Ինչ էր այս օրինաց զօրութիւն . աչքին տեղ՝ աչք , ատամին տեղ՝ ատամ միշտ վճարելով՝ մարդկային ընկերութիւն կոյր և ատամնաթափ կը կացուցանէր : Օրինաց խտութիւն այսպէս մարմին պատժելով՝ հետզհետէ խեղանդամ կ'ընէր ողջ մարդիկ , պատուհասի երկիւղ թէպէտ և չարութիւն կարճել կ'ուզէր մարդկային ընկերութենէն , այլ վրէժխնդրութեան հոգին խաւառ կարող չէր հանել մարդոց ռիսկալ սրտէն :

Յիսուս Մովսիսին տէր՝ իւր ծառայէն աւելի հեզ է , այս վրիժառու բարկութեան կրակ կը շիջուցանէ նոր պատուիրանադրութեամբ . « Այլ ես ասեմ՝ ձեզ մի՛ կալ հակառակ չարին » : Ո՛վ որ աջ երեսիդ ապտակ կը զարնէ՝ ձախն եւս դարձուր . ո՛վ որ շապիկդ կը հանէ , բաճկոնդ ալ թող տուր . ո՛վ որ գլեզ մզոն մի տեղ բռնաբար կը վարէ , դուն երկու մշոն գնայ . ո՛վ որ քեզմէ կը խնդրէ , տուր . ո՛վ որ փոխ առնուլ կ'ուզէ՝ դժկամակութեամբ երեսդ մի՛ դարձուներ : Այս է ահա Աւետարանի մշտնջենաւոր հաշտութեան սքանչելի օրէնք , սիրոյ և խաղաղութեան աստուածանշան աղեղն , զոր Քրիստոս միայն երբեր յաշխարհ , այն ինչ ինքն իբրեւ արդար Նոյին զոհ՝ Գողգոթային գլուխ զենուե-

ցաւ, իւր կարմիր արեան կաթիլներու ցօղերէն նոր հաշտութեան աղեղն կամարածեալ յօրինեց խաչին վրայ. Նոյ միայն չը տեսաւ զայն, այլ բովանդակ աշխարհ:

Չարին դէմ հակառակելով՝ կը զայրանայ չարն. չարին դէմ հեգանալով՝ կը գիջանի չարն: Մովսիսին օրէնք հուր էր, որ միշտ բարկութիւն նիւթելով՝ մարդիկ իրարու դէմ ՚ի վրէժխնդրութիւն կը վառէր. Յիսուսի օրէնք ջուր է, որ մարդոց սրտի բարկութեան հրդեհ խալաւ կը շիջուցանէ: Ո՞վ են այս երկու գերագոյն օրէնքադիրք. մէկին ձեռք սուր՝ երեսն բարկութեան բոց կը փայլատակի, ներել ընաւ չը գիտեր, թշնամին և ատելին առ հասարակ կ'ըստանանէ. միւսին ձեռք խաչ և Աւետարան՝ իւր ատելին իրեւ բարեկամ կը սիրէ և ՚ի սրտէ կը ներէ իւր չարանենդ թշնամոյն: Մովսէս և Յիսուսն են սոքա. մէկն նեղ սիրտ մարդ է, միւսն երկայնամիտ Աստուած. չափէ այս տեղ մարդոյն և Աստուծոյ գութ. մէկին վճիռ մահ է, միւսին կեանք. Մովսէս ազգասէր է, Յիսուս մարդասէր. Մովսէս մարդկային ընդարձակ սիրոյն պայման կ'ամփոփէ միայն Հրէական ազգին վրայ, ուստի կը սլառուի զօտարազգի թշնամին մահու չափ ատել և ընտանի ազգակից սիրել: Այսպէս չէ

Յիսուսին պատուէր, այլ բարձր և գերագոյն: Յիսուս մարդկային ընկերութեան անպայման սիրոյն չափ չի դնէր այս կամ այն ազգի վրայ ամփոփելով, հասա սէր կ'ընդարձակէ համատարած մարդկութեան վրայ. և կը հրամայէ առանց խտրութեան սիրել այն ամենայն, որ մարդ է և ընկեր, չբաժանել իրարմէ ընաւ Հրէայն և Հեթանոս: Աւետարանի ուսման մէջ ամէն դասերէն բարձրագոյն դասն է այս, զոր աշխարհի որդիք կարող չեն սորովիլ. միայն Աւետարանի աշակերտաց մէջ խիստ փոքրիկ մասն են այս դասին համար մրցանակ առնողներն: Մինչդեռ աշխարհ թշնամին կ'ատէ, ո՞վ կարէ ընդունել. աշխարհ լիովաց և չարչարողաց համար նզովք կը կարդայ, ո՞վ կարէ հալածիչներ օրհնել կամ ատելեաց համար բարի մաղթել: Այո՞ Յակովբ, Յովսէփ և Դաւիթ առանց Աւետարանի աշակերտութեան ուսան այս դաս, իսկ Մարգարէք, Առաքեալք, Մարտիրոսք, Հայրապետք, այս դասին մէջ քաջալարժ հանդիսացան: Որչափ բարձր ու վսեմ է սոյն առաքինութեան նպատակ. անկատար մարդ՝ Աստուծոյ կատարելութեան կը վերածէ, աշխարհի որդիքներ երկնաւոր հօր որդիքներ կը գրէ, որ իւր արեւ և անձրեւ բարեաց և չարեաց, արդարոց և մեղաւորաց վրայ հաւասար կը բաշխէ:

Աշխարհ իւր սիրելին կը սիրէ, աշխարհ իւր քարեկամաց միայն ողջոյն կուտայ. Աւետարան իւր ընտիր զաւակներ կ'որոշէ և կը զատէ աշխարհիս սովորական ճանապարհէն ու կեղծաւոր վարմունքէն և կ'առաջնորդէ դէպ 'ի եւս կատարելագոյն ճանապարհ. երկնաւոր Հօր կատարելութեան նմանութիւն՝ հարազատ որդիքներէն կը պահանջէ: Այո՛ մարդ մահկանացու և ապրիկար իւր փոքրիկ անձին չափաւորութեամբ միայն կարող է առաքինանալ, թող չի ձգտի յանդգնութեամբ Հօր Աստուծոյ անհասանելի կատարելութեան հաւասարիլ: Ի՞նչ հաւասարութիւն ունի կաթիլ մի ջուր՝ անսահման ովկիսոնոսին հետ, նշոյլ մի լոյս՝ արեւուն հետ, նուաստ արարած մի՛ իւր Արարչին հետ: Մարդոյն կատարելութիւն՝ միայն իւր ուժին և դրուած պատուիրաններուն չափով է. երանի՛ թէ նոյն չափով բաղձայինք առաքինանալ, բաւ և շատ էր:

Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՏՔՈՒՄԻ Զ. ԳԼԽՈՅՆ ՎԵՐԱՅ

ԴԱՍ ԻԱ.

ԶԳՈՅԷ ԼԵՐՈՒԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ՁԵՐՈՒՄ. . .

Յիսուս Մովսէսի օրինաց թերի մնացած դասերն՝ իւր Աւետարանի բարձրագոյն դասերով լրացոյց. այս վեցերորդ գլխոյն մէջ կ'սկսի ըզգուշութեան նոր դասեր աւանդել. որով կը դաստիարակէ իւր նորընծայ աշակերտք ու միանգամայն բոլոր հաւատացեալներն, որպէս զի չի նմանին դպրաց ու փարիսեցւոց, որոց ամէն գործքեր արտաքին կեղծաւորութեամբ խառնրուած էր. ողորմութիւն, ալահք և աղօթք իրենց համար միայն խաբէութեան միջոց մի էր: Երուսաղէմի հրապարակին մէջ, բազմախառն ժողովըրդոց առաջ փող հարկանելով, աղքատներ հրաւիրելով 'ի տես աշխարհի ողորմութեան նըուէրք կը բաշխէին: Ի՞նչ էր նոցա մտաց գաղտնի նպատակ, ուրիշ բան չէր, այլ թէ մարդիկներ տեսնան և գովութեամբ հռչակելով փառաւորեն

գիրենք։ Այս մոլորամիտ կեղծաւորներն երկնաւոր Հօրէն վարձք մի չէին յուսար . բաւական կը համարէին մարդոց տուած գովութիւնն և փառք։ Դուք, կ'ասէ Յիսուս, հեռացէք փարիսեցւոց կեղծաւոր կերպերէն . այնչափ զգուշութեամբ ու ծածուկ տուէք ձեր ողորմութիւնն կարօտեալ անձին, մինչեւ ան ձեռին տուած՝ ձախ ձեռք չխմանայ . վստահ եղբորուք մի՞ կ'ասկածիք, Աստուած հաւատարիմ է . նա երբ ծածուկ կը տեսնայ ձեր արոց նուէրք՝ յայտնապէս ի տես աշխարհի կը վճարէ վարձք . ուստի հարկ չէ, որ տեսնող մարդիկ իբրեւ վկայ կ'ացուցանէք ձեր առաքինութեան։

ԴԱՍ ԻԲ.

ԵՒ ՅՈՐԺԱՄ ԿԱՅՅԵՔ ՅԱՂՕԹՍ . . .

Յիսուս աղօթից պատշաճագոյն դասն նոյնպէս ամենայն զգուշութեամբ կ'աւանդէ, որ կեղծաւորաց նման հրապարակներու անկիւններ չլնջին ձայնով չաղօթենք՝ մարդկանց առաջ իբրեւ ջերմեռանդ Աստուածապաշտ երեւնալով . Փարիսեցիք ի՞նչ նկատումն ունէին այս կերպ աղօթքէն . դարձեալ նոյն փառք և գովութիւն որսալ մարդիկներէն . թէ իրենք հասարակ մար-

դոցմէն որոշուած՝ աւելի արդար, կրօնապաշտ և պատուիրանապահ երկիւղած մարդիկ են։ Այսպէս էին այո՛ արտաքին երեւոյթով, այլ իրենց սիրտ և երկամուկն բոլորովին զուրկ էր սուրբ կրօնի զգացումէն։ Խաբէութեան դասերու մէջ խիստ վարժ լինելով՝ քաջ դիտէին արտաքին կերպարանքով բարեպաշտ ձեւանալ։

Յիսուս վարդապետ իւր նորափարձ աշակերտները կը հանէ փարիսեցւոց կեղծաւորութեան դպրոցէն և կը մուծանէ Աւետարանին պարզութեան դպրոց . որուն դասն այս է, չաղօթել փողոցներու անկիւն ի լուր մարդկանց, այլ միտանել առանձին իւր սենեկին մէջ, կամ լաւ եւս իւր սրտի խորութեան մէջ և այնպէս աղօթել առ երկնաւոր Հայրն . քանզի սրտին անձայն միմունջ ու հառաչանք շուտ կը հասնեն երկինք Հօր ականջ, քան թէ չրթունքներուն բարձր աղաղակ։ Դանիէլ Բաբելոնէն երես դէպ ի երուսաղէմի տաճար դարձուցած կ'աղօթէր՝ տաճարին Տէր կը լսէր . երկից մանկանց օրհնութեան ձայն հնոցի շառաչող բոցոյն մէջէն մինչեւ երկինք կը հասնէր . Յովնանու ձայն ծովու խոր անդունդէն, կէտ ձկան փորէն ալիքներ պատառելով դէպ ի վեր կ'ելէր։ Սրտի ձայն արագընթաց է և միշտ հաճելի Ստուծոյ առաջ։

ՄԻ՛ ՇԱՏԱԽՕՍ ԼԻՆԻՔ. . .

Յիսուս ոչ միայն կը խոտէ վարխեցական աղօթից ձեւ, այլ նոր դաս մի եւս կ'աւանդէ, որ հեթանոսներուն պէս աղօթելոյ ժամ շատախօս չլինիմք։ Այս պատուէր ուղիղ հասկցիր, ո՛վ Աւետարանի հետեւող աշակերտ։ մի՛ կարծեր բնաւ թէ Տէր կը մերժէ երկարատեւ աղօթք կամ անձանձրոյթ խնդրուածք։ քա՛ւ ոչ երբէք։ եթէ այսպէս, ապա ուրեմն ինքն իւր վարդապետութեան դէմ հակառակ կը գործէր, որ շատ անգամ առանձնանալով 'ի Զիթենեաց լեւ, ողջ գիշեր կ'աղօթէր և նոյն ինքն կը պատուիրէր յամենայն ժամ աղօթել ու չձանձրանալ։ Ուրեմն հեթանոսաց շատախօսութիւն միայն երկարաժամ աղօթից վրայ չէր, հապա աւելի անպատշաճ բազմադիմի խնդրուածներ կը պարունակէր իրենց աղօթագրեանց մէջ, ինչ որ աշխարհիս ունայն մեծութեան կը վերաբերէր։ զոր օրինակ թագաւորութիւն, իշխանութիւն ճոխութիւն, հարստութիւն, բախտի յաջողութիւն։ մէկ խօսքով, աշխարհիս, մարմնոյն և այլ պէս պէս ունայնասիրութեան վայելչութիւններ, որոց կը յօժարամտէր հեթանոսական մարմնապաշտութիւն։

ՀԱՅՐ ՄԵՐ ՈՐ ՅԵՐԿԻՆՍ ԵՍ. . .

Աւետարանին սուրբ գիտութիւն երբ աշխարհիս խաւարեալ որդիքներ լուսաւորեց, բացեց նոցա առաջ հանդերձեալ աշխարհին դուռն։ սորվեցուց իրենց թէ դուք որդիք մարդկան, այսուհետեւ երկնաւոր Հօր ընտանեկան զաւակներն էք, ձեր մեծախնամ գորովայից Հայր գիտէ թէ ինչ պէտք է ձեզ։ նա աշխարհիս մահկանացու հայրերուն պէս տխմար և ապուշ չէ։ Ահա ձեր աղօթից նոր համառօտ դասն։ սորվեցէք ամենայն ուշադրութեամբ։ « Հայր մեր որ յերկինս ես »։ Գրախտի հայրենի տունէն տարագրուած որդիք՝ բազմաստուած հեթանոսութեան մէջ մոլորուելով՝ մոռցան այն ճամբիւր Հօր Աստուծոյ Ամենակալ անուն, որ երկնից բարձրութեան մէջ կը բնակի։ Յիսուս նորա միածին Որդին յայտնեց մեզ Հօր անուն և պատուիրեց որ խնդրենք այսուհետեւ նոյն սուրբ անուն յիշուի իւր հաւատացեալ որդւոց վրայ։ թող եղծուին ու կորսուին աշխարհիս խաւար իշխանին դրած Արամազդայ, Անահտայ և Բահաղի պիղծ անուններն։ թող քայ տիրէ մեր վրայ երկնից մշտնջենաւոր ազատ թագաւորու-

թիւն . նորա ոտից պատուանդանի տակ փշրին
Նաբուգոդոնոսորի բարձրագոյն արձան և հին
աշխարհի բռնակալութեանց զահերն : Բարձրե-
լոյն իշխանութեան վէմ բոլոր տիեզերք ընցուց
և իւր տակ ձմիւց ամէն բարձրացած հպար-
տութիւններն : Աստուած երբ տիրեց արդարու-
թեամբ , այլ եւս տիրապետող աշխարհիս կամք
չի մնաց : Աւետարանի որդիք չուտ մոռցան աշ-
խարհ և աշխարհիս բազմանուն հայրեր , վաղ ու
վարժ արտասանեցին Յիսուսին այս դասն « Ե-
ղիցն կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի » : Այ-
սինքն ո՛վ Տէր մեր և Հայր , ինչ որ երկնից աստ-
ուածաբետական ատենիդ մէջ կը կամիս և կը
տնօրինես հաւատացեալ որդւոցդ համար՝ բարի
են : Գիտեմք քո կամք , որ մարդոյն յաւիտե-
նական կեանք է , ամօթալարտ դէմքով կը խոս-
տովանիմք ստոյգ թէ աշխարհիս բռնաւոր հայ-
րեր 'ի վուր դմեղ չարչարեցին ու խաբեցին . ոչ
ոք 'ի նոցանէ յաւիտենական կեանք խոստացաւ
մեզ . իրենք իրենց անոտի յոյսերով մէկտեղ դե-
րեզմանին մէջ կորսուեցան :

ՁԱՅՑ ՄԵՐ ՀԱՆԱՊԱՋՈՐԴ ՏՈՒՐ ՄԵՁ ԱՅՍՈՐ .

Յիսուս մեր հոգւոյն համար կենաց հաց կը
մատակարարէ , բայց մեր մարմնոյն աճման ա-
ռօրեայ պարէնն եւս չի մոռնար . այլ կ'ուսու-
ցանէ նոյն խկ կորստական հացին համար եւս
թախանձել զՀայր . « Զհաց մեր հանապազորդ
տուր մեզ այսօր » : Այո՛ , ամէն քաղցեալներ
հացի կ'սպասեն , մարդ , անասուն , թռչուն .
Հօր Աստուծոյ ձեռքն է որ կը բանայ և կը կե-
րակրէ զայսոսիկ : Նա՛ չքոտի ճճին անգամ կը
տեսնայ ու կը խնամէ , չի մոռնար . եթէ խոռ-
վելով իւր երես դարձունէ , եթէ արեւն և անձ-
րեւ արդիլէ , մեր մարմնոյ կեանք և ուժ պակ-
սելով՝ մեք իսկոյն 'ի հող կը դառնամք : Շնոր-
հալի սուրբ Հայրապետ այս կէտ քաջ կը բացատ-
րէ . « Հացն զմարմինն բուծանէ , բանն զհոգին
կեցուցանէ » : Այս երկու կարեւոր պարէն՝ որ
մեր խկական կենդանութիւն է , կարօտ ենք
հանապազ խնդրել մեր երկնաւոր Հօրէն :

ԹՈՂ ՄԵՋ ԶՊԱՐՏԻՍ ՄԵՐ . . .

Յիսուս, որ իբրեւ պարտապան երաշխաւոր եղեւ մարդկային անվճարելի պարտուց՝ կ'ուսուցանէ այս խօսքով որ միշտ աղերս մատուցանեմք իւր գթած Հօր առաջ. « Թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց » : Ի՞նչ են մեր պարտիքներ. յանցանք, որով Աստուծոյ սուրբ օրինաց դէմ կամակարութեամբ մեղանշելով՝ պարտապան դրուեալ եմք : Այս խնդրուածոց մէջ անհրաժեշտ պայման մի կայ. թող, կը խնդրենք Հայր, և մեր պարտուց մուրհակներ պատուէ. այլ 'ի զուր է այս խնդրուածք, ոչ կը ներէ, ոչ կը թողու և ոչ կը պատուէ մուրհակներն, եթէ մեք նախ մեր ընկերոջ պարտքեր չի թողումք : Այս տեղ հաշիւ մի տեսնալ հարկ է. որչափ է մեր պարտուց որքանութիւն առ Աստուած և որչափ մեր ընկերին առ մեզ : Մեր խզին գիտակցութիւն գիտէ այս և կը վկայէ, թէ մեր պարտք առաւել բազմապատիկ է քան մեր ընկերին : Աւա՛ղ մեզ, մոռնալով իրաւունք և դատաստան, առ Աստուած եղած պարտքեր ժխտելով չենք վճարեր, խստութեամբ վարուելով մեր ընկերին

հետ, բանտի շղթաներուն մատնելով զինքն կը խեղդեմք չարաչար. մինչեւ չվճարէ մեր պարտուց փոքրիկ պահանջ, ազատութիւն չունի : Երբ մեք այս դատաստանաւ կը դատեմք մեր ընկեր, մեր յոյս և ակնկալութիւն 'ի դերեւ է, ի՞նչ համարձակութեամբ կարող եմք մեր երկնաւոր Հօրէն ներողութիւն գտնել, երբ յանցաւոր որդիքներս չթողումք նախ ներելով մեր յանցաւոր եղբարց. վասն զի Աստուած յայնժամ կը ներէ, երբ մարդ մարդոյն ներէ :

ԴԱՍ ԻԷ.

ԵՒ ՄԻ՛ ՏԱՆԻՐ ԶՄԵՋ Ի ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆ . . .

Յիսուս Աստուած ինքնին յաշխարհ եկաւ ու մարդկանց մէջ բնակելով փորձով իսկ տեսաւ թէ անգոր և ապիկար մարդիկ կարող չեն աշխարհիս բազմադիմի փորձանաց ալիքներուն դէմ դնել. ուստի կ'ուսուցանէ ամէն ժամու մէջ երկնաւոր Հօր կազդուրիչ օժանդակութիւն զօրավիպ կանչել ու խնդրել միշտ՝ չտալ զմեզ այն փորձանքներուն ձեռք, որում կարող չեմք հանդուրժել կամ անսասան մնալ Յովբայ մեծ նահապետին պէս : Տէր, Հայր մեր, դու գիտես իսկ քու թշուառ զաւակներուդ անհաստատ տը-

կարութիւն , որ իբրեւ խռիւ և փոշի կը տարուերերին թեթեւ հողմերէն անգամ . ձեռն տուր երկինքէն ու ամէն վերահաս չարիքներէն պատրասարէ անօգնական զաւակներդ . չիկայ աշխարհիս վրայ մարդկային ձեռք մի , որ կարենայ զիրենք փրկել . Տէր , դու միայն ձեռն տուր ինչպէս Պետրոսին , մարդիկներէն յոյս չիկայ . վասն զի քոյ է արքայութիւն , քոյ է զօրութիւն , քոյ են երկինք , քոյ է երկիր , քոյ է մարդն , որ զքեզ կ'օրհնէ ու կը փառաւորէ յաւիտեանս յաւիտենից :

ԴԱՍ ԻԸ.

ԵԹԷ ԹՈՂՈՒՅՈՒՔ ՄԱՐԴԿԱՆ ԶՅԱՆՑԱՆՍ...

Որչափ կարեւոր կը դատի ներողութեան դասն , զոր ՀԱՅՐԱՄԵՐԷՆ յետոյ դարձեալ կը կրկնէ Յիսուս և իբրեւ անհրժեշտ պայման մի դնելով կը վերջացնէ այս մեծ պատուէր : Ի՞նչ է այս անդրժեղի պայման , զոր Աստուած վճռեց ու կնքեց , ահաւասիկ . « Եթէ թողուցուք մարդկան գլխացանս նոցա , թողցէ և Հայրն երկնաւոր գլխացանս ձեր » և այլն : Այսինքն եթէ դուք ՚ի սրտէ թողուք ձեր եղբօր , ես ալ կը թողում

ձեզ . իսկ եթէ աններող խտաւորութեամբ ձեր համակարիք եղբարց չէք թողուր , ստոյգ և ճշմարիտ այժմէն կ'ըսեմ ձեզ , բնաւ մի՛ ակնկալէք , մի՛ յուսաք , թէ ձեր երկնաւոր Հօրէն ներողութիւն կը գտնէք . առանց ներելոյ՝ ներողութիւն չիկայ : Պետրոս հարցուց Յիսուսին . Տէր , ասաց , քանի՞ ց անգամ պէտք է ներեմ մեղուցեալ եղբօրն . մինչեւ եօթն անգամ : Յիսուս պատասխանեց , ես չտասցի . քեզ թէ եօթն անգամ , այլ եօթանասնիցս եօթն : Պէտք չէ այնպէս հասկնամք որ Յիսուս այս որոշեալ թուով ներողութեան չափ ու սահմանը կը դնէ : Ո՛չ , այլ բացարձակ կը հրամայէ , որ մեք մեր եղբօր անսահմանաբար ներեմք թէ և մի աւուր մէջ եօթանասնիցս եօթն անգամ մեղանչէ մեր դէմ : Մարդիկ քանի որ այս աշխարհիս վերայ ընկերական կեանքով կապուած են իրարու հետ , անհարկն է , որ նոքա ընկերական յարաբերութեանց մէջ իրարու դէմ չմեղանչեն : Ուստի խաղաղութեան հրեշտակ Յիսուսը ներողութեան անսահման օրէնքը կը հաստատէ , որպէս զի մշտնջենաւոր խաղաղութիւն պահէ իւր հաւատացեալ եղբարց մէջ :

ԵՒ ՅՈՐԺԱՄ ՊԱՀԻՅԵՔ . . .

Յիսուս աղօթից դասին հետ նոյն զգուշութեամբ կ'աւանդէ և պահեցողութեան դասն, բոլորովին տարբեր դպրաց ու փարիսեցւոց մարդահաճոյ կերպերէն. որք միայն վերին երեսով կը կեղծաւորէին մարդկանց առաջ իբրեւ խիստ պահեցող, սրբակաց, ժուժկալատէր և պարկեշտ:

Աստուած, որ արտաքին պահեցողութեան հետ, հոգւոյ և սրտի սրբութիւնն ալ 'ի միասին կը պահանջէ, երբեմն Նսայիաս մարդարէին բերնով այսպէս կը կշտամբէր Յակովբայ ազգի կեղծաւորութեան անօրէնութիւն, մինչդեռ Իսրայէլի ազգն ինքնին կը սրտմտէր թէ ինչո՞ւ համար իւր պահքն Աստուած չի տեսնար. «զի՞հ, զի պահեցաք մեք և դու ոչ գիտացեր»: Այո՛, ընաւ չուզեր Աստուած տեսնալ այնպիսի պահք, երբ մարդիկներ կը տեսնան. Աստուած չի նկատեր արտաքին խոնարհութեան կեղծաւոր ձեւեր, երբ ներքուստ սիրտն ամբարտաւանութեամբ լցուած է. երբ սրտին գաղտնի պահած անիրաւութեան վճիռն չի քակեր. երբ վաճառաչահութեան մէջ խարդախութիւն կը գործէ 'ի փնաս ընկերին. երբ կը կռփէ զանաւազն և

կը հարստահարէ. երբ աղքատին ողորմադէմ ժտանաց ձայն չի լսեր, երբ մատնուած ճարահատ տնանկն մեղաւորին ձեռքէն չի փրկեր. երբ այրին և որւն դատաստանի ատենէն մերժելով իւր իրաւունքէն կը զրկէ, երբ իբրեւ փարիսեցի Աստուծոյ տաճարին մէջ պարծենալով կը մեծամոտի իւր պահեցողութեան վրոյ. երբ աղօթելոյն ժամ իւր ընկեր մաքսաւորն՝ մեղաւոր կը դատի: Այս կերպն էր ահա փարիսեցւոց կրօնապաշտութեան հանդէս. զոր խոտելով կը կշտամբէ Յիսուս՝ կեղծաւոր, կոյր և յիմար կոչելով զիրենք. որք բռեալ գերեզմանի նման միայն արտաքուստ սուրբ կ'երեւային մարդոց առաջ, իսկ իրենց ներքին սիրտ ու հոգին ապականուած էր մեռելոտի ոսկորներով՝ որ է հնացեալ չարութեամբ:

Ո՞րն է ապա Աստուծոյ հաճելի և ընդունակ պահքն. այս դարձեալ նոյն մարդարէն կ'ուսուցանէ. «Թո՛ղ և արձակէ նեղեալներն, անիրաւութեան մուրհակներ պատռէ. քաղցեալներուն առատութեամբ բրդէ ու բաշխէ քո հացն. անյարկ աղքատներ պատսպարէ տունիդ մէջ. մերկանդամ ընկերդ հանդերձով ծածկէ»: » Ճշմարիտ պահոց եղանակին մէջ՝ Յիսուս կը պատուիրէ թէ քուրձ և մոխիր պէտք չեն Իսրայէլի որդւոց

պէս, հապա օծել զլուս, լուանալ երես, մարդ-
կանց առաջ չմթացնել դէմք սեւ ատելութեամբ,
սյլ պայծառ ու զուարթամիտ երեւիլ սիրոյ ժը-
պիտներով. աներեւոյթ սրտիդ սուգ և տըրտ-
մութիւն թող միայն Տէր տեսնայ 'ի ծածուկ, ու
տայ քեզ յայտնապէս ինչ որ քո զգուշաւոր ա-
ռաքինութեանդ վարձքն է :

Այս պարզ և անկեղծաւոր շաղէն հեռի էր
բնաւ փարիսեցւոց ճանապարհ. որք խոփու
դէմքով, տխուր ու ծանր կերպարանքով իբրեւ
խստագոյն սլահեցող կը ձեւանային միամիտ ժո-
ղովրդոց առաջ. իրենց այս շինծու կերպին մէջ
իսկի չէր նշմարուեր սրտի կատարեալ զղումն .
ոչ Աւետարանին ուսուցած հոգւոյ հեղութիւն
և ոչ եւս եղբայրսիրութեան քաղցր ներդու-
թիւն . վասն զի փարիսեցիք առաւել դատող էին
քան թէ ներող :

ԳՍՍ Լ.

ՄԻ՛ ԳԱՆՁԷՔ ԶԵՋ ԳԱՆՁՍ ՅԵՐԿԻ. . .

Յիսուս, որ երկնից մեծութեան տէր և մի-
անդամայն գանձապետն էր՝ իւր Աւետարանի
աշակերտաց նորաւոր դաս մի կ'աւանդէ, որ
բացէ 'ի բաց հակառակ է աշխարհիս փարթամ-

ներուն : « Մի՛ գանձէք ձեզ գանձս յերկրի » .
այսինքն անապահով և միշտ կասկածելի երկրին
վրայ գանձ չի պահել . ուր թէ ոսկի է՝ բռնա-
կալներ կը յափշտակեն, թէ գեղեցիկ կալուած
է՝ Աքաաբի և Յեղարէլի պէս ամբարիշտ անի-
րաւներն . թէ հանդերձ է՝ կ'ուտեն և կը մաշեն
ցեցերն, թէ թագ է՝ կը գլուրի, թէ գահ է՝ կը
կործանի, թէ վայելչութիւն է՝ կ'անցանի, թէ
որդիքներ են՝ կը մեռանին : Եթէ մեր դիպած
գանձերուն աշխարհս հաւատարիմ աւանդապահ
չէ, հապա ո՞ր տեղ կայ անկասկած ապահովու-
թիւն, որ անկորուստ կը մնայ : Սահուն երկրիս
վրայ տեղ մի՛ որոնեք . երկինքն է միայն այդ քո
փնտռած ապահով տեղ . Յիսուս պատրաստեց
զայն իբրեւ գանձարան իւր սիրելեաց համար .
որոց յոյս Աստուած և երկինքն է . ուր ոչ աշ-
խարհիս բռնակալներուն ձեռք կը հասնի և ոչ
եւս ական հատանող գողին հնարք կը զօրէ,
Մինչեւ 'ի Քրիստոս աշխարհիս մոլորեալ որդիք-
ներն կը կարծէին թէ իրենց դիզած գանձ, մե-
ծութիւն և կեանք ապահով է երկրիս վրայ, որ
իբրեւ գողադարան տեղ մի է : Այս անկայուն և
տաժանելի ծովուն մէջ չարաչար աշխատեցին .
բոլոր իրենց վաստակ և ձոխութիւն այն ինչ
նաւերու բեռնաւորելով ապա՛ով նաւահանգիստ

մի հանել կ'ուզէին, բայց ընդունայն էր միշտ իրենց ջանք և վաստակ, սկսեցին Պետրոսին պէս գանգատել. «Տէր, զամենայն գիշեր աշխատեցաք և ոչ ինչ կալաք: Տէր, ձեռն տուր մեզ ու փրկէ այս ամենի ալիքներէն. մեր գանձին հետ, ահաւասիկ մեր անձն եւս կը կորնչի: »

Ստոյգ, խաւարին հեթանոսութեան ծովուն մէջ բան մի չի կարողացան ըմբռնել Ադամայ ողորմելի որդիք՝ չարավաստակ աշխատելով կեանքի նաւարկութեան մէջ, մինչեւ եկաւ Հօր Աստուծոյ խնայողուն որսորդն՝ սորվեցոյց մեր աշխատութեան ուսկան յաջակողմ ձգել. այսինքն թող տալ աշխարհ և իւր ամէն երազայոյս անկայուն բարիքներ, վերին երկնից համար խորհել, ինչպէս կը յորդորէ երկնաքաղաքացին Պօղոս: Ի դուր կ'աշխատիմք. աշխարհիս ձախակողմն ունայն է, բան մի կարող չեմք ըմբռնել, ընդ վայր կը տառապիմք ուրեմն, մեր կեանք մաշեցաւ, մեր մարմնոյն ուսկաններուն հիւսուած կը քայքայուի օր ըստ օրէ ծերութեամբ, բաւական է, թող տանք այս նանրավաստակ աշխատութիւն. Յիսուսի հրամանին հնազանդելով՝ այսուհետեւ մեր ուսկան միշտ յաջակողմ ձգենք. և ինչ որ կարող եմք ըմբռնել՝ դայն վաղվաղակի փոխադրենք երկնից գանձարանին

մէջ: Զվհատինք բնաւ թէ երկինք մեր ստոր վիճակէն անհուն հեռաւորութեամբ բարձր է, ո՞վ կարող է իւր գանձ դիւրութեամբ փոխադրել անդ:

Այլ մի՛ վարանիք, ո՛վ դուք, որ ձեր գանձ երկինք հանել կ'ուզէք. ահա պատրաստ կան բեռնատար աղքատներ, ահա պատրաստ նըստեր կ'սպասեն աշխարհիս մեծատանց դուռներուն առաջ. ամէն հրապարակներու մէջ լի են անհամար վշտակիր Ղազարոսներ: Մի՛ կասկածիք, Աստուծոյ հաւատարիմ մշակներն են նոքա. տուէք ձեր գանձերու բեռներն, թող տանեն երկինք. ուր անկորուստ պահելով կը յանձնեն ձեզ այն օր յորում Տէրն՝ ձեր ողորմութեան նըստէր ձեզ յուշ բերելով կը յիշատակէ մեծ գոհունակութեամբ. « Որովհետեւ արարիք միում ՚ի փոքրկանցս յայսցանէ, ինձ արարիք: »

ԴՊՍ ԼԱ.

ՃՐԱԳ ՄԱՐՄԵՈՅ ԱԿՆ Է . . .

Նախասացեալ Աւետարանի պատուիրանաց ուղիղ ճանապարհի մէջ անխոտոր քալելու համար աչք և լոյս պէտք է. այս լոյս արեւուն լոյս չէ, այլ Աւետարանին, որ կը լուսաւորէ այն ա-

մէն մարդիկ, որ յաշխարհ պիտի դան. ուստի կը խօսի Յիսուս. « Ճրագ մարմնոյ ակն է, եթէ ակն քո առատ է, ամենայն մարմինդ լուսաւոր եղիցի » և այլն : Այնչափ ճշմարիտ է այս օրինակն, որ մարդ կարող չէ ժխտել. դուրսէն կամ հեռաւոր առարկաներէն չի բերեր, այլ նոյն իսկ մարդոյ անձնէն կը ցուցնէ. ռամիկն և իմաստուն գիտեն փորձով թէ աչք մարմնոյ ճշրագն է. երբ լոյսն առատ է՝ բոլոր մարմին լուսաւոր կը դառնայ. իսկ երբ վատատես է, թշուառ է մարդ իւր բոլոր կեանքի մէջ, խարխալեւով կը չրջի և կը գործէ կոյրզկուրայն առանց ընտրութեան, որով կը զրկուի կատարեալ կեանքէն, զոր կը վարեն ակնառողջ մարդիկ : Եթէ աշխարհիս մահկանացու կեանքին համար այսքան պիտանի է մարմնոյ աչք, հասկա հոգւոյ յաւիտեանական կեանքին համար որչա՞փ կարեւոր է բանին մտաւորական աչք. որ մոլեկրօնութեան խաւարին մէջ իսպառ կուրացեր էր, երկինք չէր տեսներ, երկրիս վրայ մոլորեալ կը շրջէր : Տեսաւ Յիսուս ու հարցուց, ի՞նչ կը խընդրես, թշուառ կոյր : Տէ՛ր, ուրիշ ոչ ինչ չեմ խնդրեր, միայն լոյս կը խնդրեմ. հրաման արա, թող աչքս բացուի, տեսնամ երկինք ու աշխարհ և պաշտեմ նոյա Արարչագործն : Յիսուս ինչ-

պէս մարմնոյ աչք՝ նոյնպէս մեր հոգւոյ կուրութիւն նոր լուսաւորեց իւր Աւետարանին լուսով, Քրիստոսի բան ճրագ է. Դաւիթ այս ճրագին լուսով կը քալէր ու կ'ըսէր. « Ճրագ են բանքքո օտից խնոց և լոյս տան շաղաց խնոց » : Ով որ այս լոյս չունի՝ մահուան խաւարին մէջ կը ննջէ : Այս լոյս սքանչելի է. աշխարհիս արեւուն պէս միայն տիեզերք չի լուսաւորեր, այլ թափանցելով մեր ներքին մարդն՝ հոգին, սիրտ և խիղճ առհասարակ կը լուսաւորէ : Աստուած այս արեւ նոր արարչագործեց հոգւոյ աշխարհին համար. հաստատեց զայն եկեղեցւոյ կամարին վրայ, որուն լուսով կը շրջին ճշմարտութեան որդիքներն :

ԴԱՍ ԼԲ.

ՈՅ ՈՔ ԿԱՐԷ ԵՐԿՈՒՅ ՏԵՐԱՆՅ ԾԱՌԱՅԵԼ.

Յիսուս իւր Աւետարանին հետեւող ազատագիր աշակերտաց կ'ուսուցանէ երկու տեքանց չը ծառայել. այսինքն Աստուծոյ և մամոնային : Տէ՛ր՝ աշխարհիս համայն փարթամութիւն, և սուտ կրօնի պաշտօն՝ մէկ բառով՝ մամոնայ կը կոչէ. որոց ծառայեցին մարդիկ իւրեանց մոլորամտութեամբ, մինչեւ իջաւ երկնից Քրիստէն յաշ-

խարհս նոր Մովսէս և նոր փրկիչ. որ հին Մովսիսին սէս չէ թէ միայն փոքր ժողովուրդ մի աղատեց Փարաւոնի գերութեան մէջ տանջող կաւագործութենէն, այլ բովանդակ աշխարհը փրկեց հեթանոսութեան սուտ կրօնին ծառայեցողքից փրկութենէն. ինքնին առաջնորդեց տարաւ զիրենք մինչեւ երկինք: Յիսուսի այս փրկութիւն Մովսիսէն գերազանց է. ուստի խնամով կը պատուիրէ իւր աղատեալ նոր ժողովրդոց այլ եւս չի ծառայել հեթանոսական սուտ կրօնին, կամ աշխարհիս փարթամութեան մամոնային: Երկնից Հայրն է միայն ձեր Աստուած և Տէր. թող տուէք ձեռագործներն, որ մարդկային մոլորամտութեան չարարուեստ գիւտն է. ճանչցէք ու պաշտեցէք միայն երկնից Աստուած, որ ձեր բարերար և ճշմարիտ Հայրն է: Զեր սիրտն Աստուծոյ տուէք, մի՛ նուիրէք անիրաւ մամոնային. թողէք, բաւական է, մինչեւ ցարդ անմտութեամբ ծառայեցիք ընդունայնութեան, աշխարհի մեծութեան, աշխարհի փառաց, աշխարհի ոսկւոյն. թողէք այսուհետեւ այդ նիւթապաշտութեան կրօն: Դուք մարդ էք, դուք Աստուծոյ պատկերն էք, ձեր տիրական հոգին լինէ՛ք է, մի՛ նուաստացնէք ոչնչութիւն պաշտելով: Այդպիսի կեանք մարմնոյ ցանկութեան ու-

նայնասէր հաճոյքներն են. դուք հոգի էք, հոգւոյ կեանք վարեցէք. թող տուէք այսուհետեւ մարմնոյ կեանք որ հեթանոսներուն համար է միայն, թող պաշտեն ու ծառայեն մամոնային, ու մարմնոյ ցանկութեան:

ԴԱՍ ԼԳ.

ՄԻ՛ ՀՈԳԱՅՔ ՎԱՍՆ ՈԳԻՈՅ ԶԵՐՈՅ . . .

Յիսուս այն ինչ կը տեսնայ Հօր Աստուծոյ խեղճ զաւակներն, որ աշխարհիս մէջ հացի և հանդերձի համար չարաչար զբաղմանց և սըրտամաշ հոգածութեան մէջ կը տառապին տիւ և գիշեր, կ'ուսուցանէ որ այսուհետեւ անյոյս թերահաւատութեամբ չի հողան, ոչ հացի համար, ոչ հանդերձի համար, ոչ տունի և ոչ շտեմարանի համար. այդ ամէն երկնաւոր Հօր սիրոյ պարտքն է՝ կը պարտաստէ ձեզ համար: Նա կը լսէ առիւծի կորեան մռնչիւն խոր անտառի մէջէն. նա ձկներ կը կերակրէ ծովու խորութեան մէջ. նա թռչուններ կը խնամէ իրենց բունին մէջ: Մի՛ կարծէք թէ որսորդն, որ կը զարնէ ճնճղուկ և իւր ձագեր վար կը ձգէ՝ զանխուլ է. ո՛չ, առանց Հօր Աստուծոյ գիտութեան՝ թրուհուն մի գետին չկնար: Ո՛վ ապուշ մարդիկ, զար-

մացէք ձեր Հօր նախախնամութեան վրայ . եթէ ճնճղկան ձագերու հնգին արժէք երկու դանկ է՝ Աստուած զայն չի մոռնար, միթէ զձեզ կը մոռնա՞յ, ո՞վ պակասամիտ թերեհաւատներ . դուք, որ թռչնոց անանոց վրայ տիրապետող իշխան էք . Գողղոթայի նոր խորանին առաջ անարատ զոհին արեան մէջ թաթաւելով յագատութիւն թռչող նուիրական հաւն էք : Տեսէք դաշտի ինքնաբոյս ծաղիկներն . ո՞վ է որ կը դարմանէ զայնա . ո՞ր ձեռքն է որ կարմիր, կապոյտ, ծիրանի և դեղին գոյներով կը զարդարէ զանոնք . ո՞վ կը յօրինէ նոցա վայելչադեղ թեւերուն փետուրներ :

ԴԱՍ ԼԴ.

ՀԱՅԵՑԱՐՈՒՔ Ի ՇՈՒՇԱՆՆ ՎԱՅՐԵՆԻ . . .

Առաւել զարմացէք շուշան ծաղկին վրայ, որուն գիւրաթառամ փառքն՝ անհամեմատ է : Թողում աշխարհի այլ և այլ թագաւորաց պերճութիւններն, և ոչ իսկ սողմոն իւր արքայական փարթամութեան մէջ կարողացաւ նախանձելի շուշան ծաղկի մի չափ փառք վայելել : Ինչ է շուշան . դաշտի մէջ բացուած վայրենի խոտ մի, որ այսօր զուարթ է, վաղիւ կը թառամի,

կը ժողվեն մարդիկ ու հնոցին մէջ կը վառեն : Եթէ այս չնչին խոտին բոյս՝ հայր Աստուած մեծ խնամով կը դարմանէ, միթէ զձեզ կը մոռնանա՞յ, ո՞վ թերահաւատ որդիք, դուք, որ Աստուծոյ նմանութեան պատկեր կը կրէք . դուք անեղծ և անմահ հոգի ունիք . դուք եկեղեցւոյ նոր գերդաստանին ընտիր և ընտանի զաւակներն էք : Դուք հոգի էք, մարմնոյ համար մի՛ հոգայք . ես իսկ եմ ձեր նորաճաշակ կերակուր, կենդանի հաց երկինքէն իջած : Աստուծով յագեցէք, հոգւով զԱստուած զգեցէք . կերակուր կը չքանայ, հանդերձ կը մաշի, ես յաւիտեան կը մնամ : Ուրեմն հաւատացէք ինձ, բնաւ մարմնոյ պիտոյքներու համար չարաչար հոգածութեամբ մի՛ տատամիք . թող տուէք այդպիսի հոգերու ծանրաբեռն զբաղմունք, որ մարմնապաշտ հեթանոսներուն է միայն, որոց յոյսն աստի աշխարհն է, որոց կեանք մարմինն է, որոց որովայն Աստուած է . երկինց մէջ հայր չունին, երկրիւ վրայ մարմին, աշխարհ, փառք և մանանայն կը պաշտեն :

ՄԻ ՀՈԳԱՅՔ ՎԱՍՆ ՎԱՂՈՒՒՆ . . .

Այլ ձեզ երանի՛, դուք երկնաւոր Հայր մի ունիք, որուն անուն ես ծանուցի ձեզ. նա գիտէ թէ ինչ պէտք է ձեր սակաւօրեայ կեանքին համար: Ամէն բանէն աւելի և ամէն բանէն յառաջ խնդրեցէք, որ Աստուծոյ արքայութիւն և նորա արդարութիւն տիրէ ձեր վրայ. մարմնոյ կենաց այն ամէն պիտոյքներն չափէն աւելի կը տրուի ձեզ՝ մինչեւ ցյազ կերէք ու վայելեցէք կշտապինդ: Վաղուան պարէնի համար հոգալ աւելորդ է. հապա միշտ և առաւել հոգացէք այն անկարծելի չարիքներուն համար, զոր իւրաքանչիւր աւուր արեւ ծագելով իւր հետ կը բերէ: Ո՛վ կարէ վշտաբեր օրերուն պատահարներ թըռել, որուն տակ յարաժամ կը հեծեն աշխարհիս թշուառ որդիքներ: Ահա սոյնպիսի դժուարակիր փորձանքներէն ազատ մնալու համար՝ անդադար հոգալ և աղօթել պէտք է:

Աշխարհիս անյաղ ցանկութենէն զինովցած խեղացնոր ազահներ միշտ ապագայ օրերուն բարեբախտութեան կը յուսան, միշտ երջանկու-

թիւն կ'երազեն. այն անմիտ մեծատան պէս հին շտեմարաններ քակելով՝ նոր և մեծամեծներ չինելու պատրաստութիւն կը լսենն՝ չյիշելով բնաւ թէ Աստուած է իրենց հոգիներուն և անձանց տէր. յանկարծ գիշերուան պահու մէջ իւր աւանդ կը պահանջէ և իւր ձեռաց հաւոր մանդաղով կը քաղէ նոցա հոգիներ: Այս անմիտներուն պատրաստած մեծութիւններն որո՞ց կը մնան. իրենցմէ առաւել անմիտ են իւրեանց ժառանգներ եթէ կը կարծեն թէ իրենց հօրերուն ազահութեան կըղզկանքներ իրենց կը մընայ: Ո՛չ բնաւ. աշխարհին՝ աշխարհ կը մնայ. մարդ կարող չէ աշխարհի ամուր ձեռքէն բան մի խլել իւր հետ տանել. ո՛վ որ այս կը խորհի՝ անիրաւ է. մեծութիւն և մամռնայն աշխարհի բաժին է. իսկ մեր բաժին Աստուած և երկինքն է. « Բաժին իմ ես դու, Տէր » Կը վկայէ Դաւիթ. առաւել եւս Յիսուս. « Դուք չէք յաշխարհէ աստի »: Եթէ աշխարհէն չեմք, ուրեմն աշխարհին՝ մեր չէ. աշխարհին՝ յաշխարհ կը մընայ, Աստուծոյն՝ առ Աստուած կ'երթայ: Աւետարանին իրաւունք և հրաման այս է. Կայսերին՝ կայսեր տալ, և Աստուծոյն՝ Աստուծոյ:

Ապա ուրեմն զուր ջան և ընդունայն վաստակ են մեր ամէն հոգածութիւններ, որ մարմ-

նոյ կեանքին համար է . առաւել եւս պէտք է
հոգւոյն համար հոգանք . « Հոգին է կենդանա-
րար , մարմին ինչ ոչ օգնէ » . ինչ որ Յիսուս կը
խօսի , այն է մեր հոգւոյն կեանք և անմահու-
թիւն :

Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԱՏԹԷՈՍԻ Է . ԳԼԽԱՅՆ ՎԵՐԱՅ

ԴԱՍ ԼԶ.

ՄԻ՛ ԴԱՏԷՔ ԶԻ ՄԻ՛ ԴԱՏԻՅԻՔ . . .

Աստուած Յիսուս դատաւոր արդար , հզօր
ու երկայնամիտ՝ մարմնով աշխարհիս մէջ Խաչի
ներողութեան աթոռին վրայ նստած այս դաս
կ'աւանդէ . « Մի՛ դատէք , զի մի՛ դատիցիք » .
և այլն : Ինքն , որ միայն արդար դատաւոր
էր երկնից և երկրիս առաջ , և զոր Հայր սրբեց
ու զրկեց յաշխարհ , երբէք բռնն կամ սլատ-
ժող դատաւոր չի հանդիսացաւ իբրեւ աշխար-
հիս աններող ատենակալներն : Իւր կեանք՝ բո-
լորովին ներողութիւն էր , իւր խօսք՝ թողու-
թիւն , իւր ոտք՝ այցելութիւն , իւր ձեռք՝ բը-
ժըչկութիւն , իւր ուսումն՝ հեղութիւն : Նա չը-
նացող կրնն արձակեց մինչդեռ յատեան քաջե-
լով դատապարտել կ'ուղէին Փարիսեցի դատա-
ւորներն . նա մեղաւոր կնոջ թողուց՝ երբ 'ի միտս
դատելով կը գայթակղէր Սիմոն . նա մաքսաւո-

րին ներեց . նա խաչահանու հայհոյիչներուն համար իւր Հօրէն թողութիւն խնդրեց : Աւետարանին անվախճան թագաւորութեան Աթոռ եկեղեցւոյ ատենին մէջ՝ ոչ բանառնի, ոչ զնդան, ոչ գան, ոչ զանազան տանջանաց գործիքներ . այլ իւր վճիռ՝ ներողութիւն է . իւր բանսն՝ ազատութիւն . իւր կապանք՝ արձակումն, իւր պատիժ՝ բարի հատուցումն : Այս ատեան՝ աշխարհի ատենէն տարօրինակ է . բարկութիւն, պատիժ, վրէժխնդրութիւն, առ ՚ի մահ դատապարտութիւն, սուր, արիւն չի կայ երբեք . իւր ամէն վճիռներ ներողամիտ գթութեամբ կ'արձանագրուին . բաւական է յանցաւորի սրտի զղջումն ու խոստովանութիւն . վասն զի այս ատենին օրէնսդիր ներող Յիսուսն է, և ոչ Սողոն :

ԴԱՍ ԼԷ .

ՁԻ՞ ՏԵՍԱՆԵՍ ԶԵՒՂ ՅԱԿԱՆ ԵՂԲՕՐ ՔՈ . . .

Ներողութեան գերազոյն վարժապետ՝ սոսկ խօսքով չի աւանդեր այս դաս, այլ իւր հայելի օրինակով . ո՞վ որ տեսնել կ'ուզէ, թող ՚ի Գողգոթա երթայ՝ խաչին հանդէս դիտէ : Տիեզերաց մեծ դատաւորն այժմէն կ'սպառնայ մեզ, եթէ խստութեամբ դատենք մեր եղբայր, եթէ

առանց քննութեան դատապարտութիւն վրձուենք, եթէ իբրեւ Փարիսեցի՝ գերանակիր աչքով մեր եղբոր աչքին փոքրիկ շիւղ նկատենք, եթէ մեր համշիրակ ընկերին յանցանք չարաչար չափենք, մեք ինքնին զմեզ Աստուծոյ արդարութեան ատենին կը մատնենք . ուր տեղ պիտի երեւայ այն ահաւոր մատն Աստուծոյ տաճարին անօթներ սղծող բռնաւորին չափով, նոյն կըշռով, նոյն խստութեամբ . վասն զի երկնից ատեան՝ աշխարհիս ատեան չէ, ուր ոսկին և կաշառ կ'ողոքեն անիրաւ դատաւորին երես, ուր անմեղին համար է զրկանք, կապանք, բանտ և մահ . իսկ յանցաւորին՝ ազատութիւն և կեանք :

Մարդ՝ երբ յանցաւոր է և չքմեղս լինելով ինքնին դատաւոր կը հանդիսանայ իւր ընկերին վրայ, ոչ միայն Յիսուսի ձայն այլ նոյն իսկ իւր խղճի ձայն ներքուստ կը յանդիմանէ զինքն . « Գու ո՞վ խաւարամիտ կոյր դատող, վա՛հ սրտես աչքիդ . ինչպէ՞ս ատելութեան դիտակով մանր կը նշմարես եղբորդ աչքին մէջ ինկած աննըչան շղիւղ, զոր ևս անտեսանելով կը ներեմ . իսկ քո աչքիդ ահագին գերան, որ է ամենամեծ յանցանք, թող տալով՝ իբրեւ կարեկից կեղծաւորաբար կը մատչիս եղբորդ աչքին շիւղ շո-

չափեւ : Այսպէս չէ , ո՛վ կեղծաւոր փարիսեցի , ուղիղ դատաստան տես , դու նախ մտախոհ եղիր ներքին խղճիդ հետ աչքիդ մեծ գերան ի բաց հանել , և ապա այնուհետեւ համարձակութեամբ ձեռնարկէ եղբօրն » :

Աւետարանին այս յանդիմանութեան խրատ ընդհանուր Քրիստոնէից ընկերութեան համար է . որք առհասարակ մէկ տիրոջ տան մէջ հաւասար ծառայակից եղբայրներ են . ծառայն միմիայն իւր տիրոջ պատասխանատու է . թէ որ գթէ կամ անկանի՝ իւր տէր կը տեսնայ և գիտէ . կարող է միւսանգամ ձեռքէն բռնելով՝ վեր հանել զայն : Եթէ այսպէս , դատաստան միայն տիրոջ իրաւունքն է , թող չի համարձակի մեղապարտ ծառայն իւր ընկերակից ծառայն դատել :

Աւետարանին ներողութեան օրէնք միայն մեր չարաչար դատաստան կ'արդէլէ . այլ մարդկային ընկերութեան մէջ բարին ու չար որոշելու իրաւացի դատաստան երբէք չի մերժեր , որ մարդոյն ազատ մտաց անբռնադատ իրաւունքն է : Ո՛վ կարող է որոշել չարն ու բարին , երբ մարդոյն թիւրաւես աչքն շատ անգամ ուղիղն իրեւ թիւր կը նշմարէ : Յիսուս նշան մի ցոյց կու-

տայ , այն նշանով պէտք է ճանչնանք ու որոշենք . « Ի պտղոյ նոցա , ծանիջիք զնոսա » :

ԴԱՍ ԼԸ .

ՄԻ՛ ՏԱՅՔ ԶՍՐՔՈՒԹԻՒՆ ՇԱՆՅ . . .

Յիսուս մանաւորապէս պատուէր կաւանդէ իւր հրաւիրակ աշակերտաց , որք պատրաստուած էին Աւետարանի սեղանոյն սպասաւոր լինել և աշխարհիս քաղցելոց՝ կենաց բանին հաց մատակարարել : Որոց կուսուցանէ զդուշաւոր տնտեսութեամբ բաշխել . Աւետարանին սրբութեան հաց անխտրապէս չտալ շուներուն , և ոչ եւս երկնային մարդարիտ՝ խոզերուն առաջ ձգել :

Գիտէ՞ք , շուներն և խոզերն ո՛վ են . Աւետարանին ճշմարտութեան դէմ զինող , Աւետարանին փրկութիւն արհամարհող , Աւետարանին սրբութիւն անարգող աշխարհիս ամբարիշտ անբզգամներն են : Որք կապալոտոր շուներուն պէս պիտի յարձակին վազեն ձեր վրայ . հրապարակաց և առեաններու մէջ մուման զայրանան ձեր քարոզութեան դէմ . կամ աղոնեղասէր խոզերու նման իմ պատուական մարդարիտ առոտն կոխելով անարգութեան տիղմերու մէջ ու դարձեալ որպէս կատաղի գազան վրանիդ յարձակելով՝ պատառեն զձեզ :

Այսպիսի խստասիրտ անզգամաց երեսէն խոյս տուէք . ծածկեցէք ու պահեցէք Աւետարանին սրբութիւն . ձեր ոտքի փոշիներ թօթափելով՝ մի՛ կենաք , շուտով ելէք նոցա քաղաքէն : Երբէք պատճառ կամ տեղի մի՛ տաք ձեր առաքելական պաշտօնին մէջ , որ իմ ու Աւետարանիս անուն արհամարհանք և հայհոյութիւն կրէ :

Այս տիրական պատուէր նոյն ընդհանուր Քրիստոնէից ընկերութեան եւս կը պատկանի . որպէս զի խոհական խմաստութեամբ քաղաքավարելով արտաքին հեթանոսաց հետ , առիթ չի տանք հայհոյելու սուրբ կրօնք և հաւատք :

Յիսուս՝ իւր Աւետարանին ճշմարտութիւն բնաւ չի հրամայեր բռնադատ կերպերով ընդունել տալ . քանզի Աւետարան լոյս է . լոյսն ինքնին համատարած է , կը ծաւալի և կը թափանցէ ընդունողներուն սիրտ . զոր կը պատրաստէ սուրբ Հոգւոյն շնորհք : Որչա՞ր տարբեր էր այս կերպէն՝ կրօնքով տիրապետող աշխարհիս հին բռնակալներուն իշխանական կերպն . որոց կրօնքին հաստատութիւն , սուր՝ զէնք , արշաւանք , պատերազմ , կոտորած , քաղաքաց կործանումն և այլ այսպիսի բոլոր մարդկութեան թշուառաբեր աղէտներ էին : Հին կրօնք մահաշունչ էր . կենաց տեղ՝ մահ կը բուրէր . Աւետարանին ուրա-

խտութեան տեղ՝ սուգ կը բերէր . լուսոյն տեղ՝ խաւար կ'ածէր . երկնից տեղ՝ գերեզման կը բանար . արքայութեան տեղ՝ դժոխք կը տանէր . մէկ խօսքով՝ Աստուած չիկար հին կրօնքին մէջ . ուր Աստուած չիկար , այն տեղ մահ կը թագաւորէր , մարդոյն համար ամենայն ինչ մահ էր :

Յիսուս հեզ էր , բռնակալ չէր . իւր սուրբ և ճշմարիտ կրօն՝ քանի մի Գալիլեացի անթոշակ զինուորներուն ձեռքով տարածեց . որոց պատուէր կուտար ոչ եթէ զէնք , այլ և ցուպ անգամ չառնուլ ճանապարհի համար : Այսպէս աննշան ձկնորսներու ձեռքով տիրեց Աւետարան . խեցեղէն ամաններու զօրութիւն՝ խորտակեց զէնքերն ու զրահներն : Աշխարհ զարմացաւ դեռ կը զարմանայ երբ Աւետարան տկարներով յաղթանակեց :

Յիսուս աղքատ էր , աշխարհիս բաներէն բան մի չունէր . այլ իբրեւ մեծահարուստ վաճառական , խանութ մի բացաւ աշխարհիս հրապարակին մէջ , ուր տեղ 'ի վաճառ հանեց իւր չնաշխարհիկ պատուական մարդարիտ . այս միայն էր նորա երկինքէն բերած անգիւտ վաճառ : Աւետարանի բարձր քարոզութեամբ հրաւիրեց աշխարհիս չորս կողմի մարդիկ . իւր սակարկութեան պայմանն այս էր , ոսկի , արծաթ , ճո-

խութիւն, իշխանութիւն, գաւազան, թագ և ոչ իսկ աշխարհիս բովանդակ մեծութիւն գին չէր ուզեր այս մարգարտին. զի մարգարտին անգին էր: Ի՞նչ կը պահանջէր ապա մարգարտին Տէր. կատարեալ հաւատք, սէր և սիրտ, ամէն բան վաճառել՝ աշխարհ և ինչ որ աշխարհին է, անձն եւս ուրանալ. ահա այս է մարգարտին արժանաւոր գնահատութիւն: Դժուարի՛նս կը խնդրէ մարգարտին Տէր. աշխարհիս սակաւաւոր մարդիկներէն են միայն այս վաճառ գնողներն: Այլ մի՛ խոստաւիր Աւետարանի ձայնէն. թող անհնարին չթուի քեզ, դիւրաւ կ'ստանաս մարգարտն. միայն հաւատա, խնդրէ, հայցէ, բաղխէ. վասն զի ո՛վ որ խնդրէ այս մարգարտիտ, նա միայն կ'առնէ. ո՛վ որ հայցէ՝ նա միայն կը գտնէ. ո՛վ որ բաղխէ երկնից ճանապարհին դուռն, Յիսուս պատրաստ է, բանալին իւր ձեռքն է. ահաւասիկ բաց է, մտիր ներս. քանզի ինքն է դուռն, ինքն է ճանապարհ, ինքն է ճշմարտութիւն և ինքն է միայն նորոգատուր կեանք:

ԴԱՍ ԼԹ.

ԽՆԴԻՆՅԵՔ ՆԱԽ ԶԱՐՔԱՅՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ.

Յիսուս կը սրտացուցանէ Աւետարանի զաւակներ, որ չերկմտին բնաւ, հաւատով խնդրեն ինչ որ կը խնդրեն երկնաւոր Հօրէն, հաւատով ժտեն և ինչ որ կարեւոր և պատշաճն է զայն խնդրեն: Հացի տեղ՝ քար մի՛ խնդրէք. և ոչ եւս ձուկին տեղ՝ թիւնաւորող օձ. այսինքն աշխարհիս վարթամութեան գոյքերն և մամոնայն. որք ձեր ատամուռներ կը փշրեն եթէ ծամէք և ձեր կեանք կը թիւնաւորեն եթէ ուտէք: Դուք ո՛վ ապիկար չար և ապուշ հայրեր. դուք, որ խորագէտ չէք բարւոյն և չարին ընտրութեան մէջ. ըստ ձեր բնական գթով կ'ուզէք բարի բաներ տալ ձեր որդւոց, ոչ հացին տեղ քար՝ և ոչ ձուկին տեղ օձ կուտաք, թէ և մանուկն իւր տղայամտութեամբ խնդրէ լալով. որչափ եւս առաւել ձեր երկնաւոր հայրն կատարեալ պարգեւներ առատ կը բաշխէ իւր որդւոց, որք խնայտութեամբ կը խնդրեն և առանց թերահաւատելոյ կ'սպասեն:

ԴԱՍ Խ.

ՋԱՄԵՆԱՅՆ ՋՈՐ ՄԻԱՆԳԱՄ ԿԱՄԻՋԻՔ ԹԷ
ԱՐԱՍՑԵՆ ՁԵՋ ՄԱՐԴԻԿ . . .

Յիսուս Աստուած՝ միայն այն հակիրճ և բը-
նական օրէնք, զոր Ազամայ և հանուր մարդկու-
թեան հոգւոյն և սրտին տախտակներու վրայ
քանդակելով անջնջելի դրօշմեր է, նոյն օրէնք
կը կրկնէ իւր Աւետարանին մէջ և դարձեալ կը
դրօշմէ մարդոց սրտին վրայ զոր եղծեր էր ան-
աստուածութեան ամբարիշտ ձեռք. « Զամե-
նայն, զոր միանգամ կամ իջիք թէ արասցեն ձեզ
մարդիկ, այնպէս արարէք և դուք նոցա » :

Ահաւասիկ այս է միայն օրինաց բուն ար-
մատն, որուն վրայ հաստատուած են ընդհա-
նուր պատուիրանաց բոլոր ձևերն. այս է օրի-
նաց բուն աղբիւրին ակն, յորմէ կը բղխին աստ-
ուածադիր պատուիրանաց զանազան վտակներն :
Սոյն օրինաց սքանչելի հակիրճ բան՝ մէկ լեզուով
գրուած չէ. ամէն ազգ և ազլնք կարող են կար-
դալ զայն՝ հաւատացեալ և հեթանոս, Նթովպա-
ցին, Արարացին, Սսիացին, Նւրուպացին. նաև
խուժ դուժ Սկիւթացին : Այս օրէնք թուղթի
վրայ չէ, այլ սրտին և հոգւոյն մէջն է. ամէն
հասակի մարդիկ գիտեն զայն, թագաւոր, իշխան,

տէր, ծառայ, այր, կին, գեղացին, քաղաքա-
ցին, ռամիկ, իմաստուն, վարժապետ, աշա-
կերտ : Մայր է այս օրէնք, որ կը ծնանի պարտք
և իրաւունք. որով միայն կ'ամրապնդի մարդ-
կային ընկերութեան կապն : Այս կապն է որ կը
կապէ թագաւորն՝ հպատակներու հետ, իշխան՝
ժողովուրդին հետ, տէր՝ ծառային հետ, ամու-
սին՝ ամուսնոյն հետ, ծնողք՝ զաւակաց հետ,
հարուստն՝ աղքատին հետ, տկարն՝ զօրաւորին
հետ, իմաստուն՝ ռամիկին հետ, գեղացին՝ քա-
ղաքացւոյն հետ, ազգ՝ ազգի հետ, աշխարհ՝
աշխարհի հետ : Սրբապիղծ է այն ձեռք, որ այս
կապ կը խզէ. սուրբ է այն ձեռք՝ որ զայն
կ'ամրապնդէ :

Մարդկային ընկերութեան պարտք և իրա-
ւունք փոխադարձ առաքելութիւն է. ինչ չա-
փով որ կուտայ, նոյն չափով կը պահանջէ Աւե-
տարանին արդարութեան կշիռ : Ուրեմն, ո՛վ
դու, ի՞նչ կը կամիս, որ ընկերդ քեզ ընէ. եթէ
սէր՝ սիրէ դու եւս, եթէ պատիւ՝ պատուէ դու
եւս. ընկերէն սէր և պատիւ պահանջել քո ի-
րաւունքն է, այլ սիրել ընկեր ու պատուել քո
պարտքն է. առանց այս փոխարկնութեան մեծ
անիրաւութիւն է ընկերէն յարգանք պահանջել :
Ո՛վ է այն մարդ, որ սիրել չգիտէ՝ սիրուիլ կ'ուզէ :

որ բարեբարեւ չգիտէ , երախտագիտութիւն կը պահանջէ . որ անողորմ է , ողորմութիւն կը խնդրէ : Այդ անփոխադարձ իրաւունք , որ միշտ առնել զիտէ առանց տալու , այդ աշխարհիս բռնակալաց ու զօրաւորաց իրաւունքն է . որք առ ոտն կոխելով Աստուծոյ և նոյն իսկ բնութեան օրէնք , « Եւ օրէնսդրութիւն՝ բռնութիւն մեր եղիցի » ըսելով , առ հասարակ կը հարկստահարեն աղքատն ու անզօր : Այո՛ , բազէն ճնճղուկներ կը վանէ . նկուն թռչնիկներ միշտ իւր որսիկն են . նմանապէս ծովու մանրիկ ձուկեր՝ դըլիին ձկան : Նախախնամութիւն սոցա համար այսպէս է սահմաներ . բայց մարդկային ընկերութեան համար արդարութիւն է դրեր . արդարութիւն բնաւ իւր ընկերին փասս չի կամիր . արդարութիւն՝ հացն իւր ճակտին քըրտինքով կ'ուտէ . արդարութիւն ինչ որ պարտք ունի կը վճարէ ընկերին . արդարութիւն ինչքան իրաւունք ունի՝ այնքան կը պահանջէ . արդարութիւն իւր և ընկերին իրաւունք հաւասար կը կշռէ , անիրաւ զրկանաց կողմն երբէք չի հակամիտեր : Մէկ խօսքով՝ արդարութիւն պարտուց և իրաւանց դատաւորն է . ամբարշտ անիրաւներուն պէս ոչ թիւր խորհուրդներ կ'ընդունի , ոչ ժանտ աթոռներու վրայ կը նստի .

իւր կամք միշտ Աստուծոյ օրէնքն է . իւր վրձիւ՝ իւր խղճին ձայնն է : Նա չի մոռնար , այլ կը կարգայ ամէն պահու մէջ . « Զամենայն զոր ինչ կամիջիք , թէ արասցեն ձեզ մարդիկ , այնպէս արարէք և դուք նոցա » : Ահ , մարդիկ , եթէ չը եղծէք այս օրէնք , եթէ չխեղդէք ձեր խղճին այս մշտաբարբառ ձայն , բաւ և շատ է Աւետարանին այս միմիայն պատուէր բոլոր մարդկային ազգ երջանիկ կեանքի մէջ պահել , ամէն զրկանք և թշուառութիւն բառնալ աշխարհիս երեսէն :

Այս է ահա Յիսուսին քարոզած բնական օրէնքին զօրութիւն . որուն լայնածաւալ խմաստից տառերէն , փոքրիկ նշանախեց մի հազիւ նշանակեցի աստ :

ԴԱՍ ԽԱ .

ՆԵՂ Է ԴՈՒՌՆ ԵՒ ԱՆՁՈՒԿ ՃԱՆԱՊԱՐՀՆ...

Յիսուս , որ երկնից արդարութիւն էր , երկիրս մէջ երեւեցաւ . Աստուած մարդոց մէջ մտաւ մինչդեռ մարդիկ մոլորուած կը թափառէին , աշխարհիս բազմաստուածութեան ճակատարհին վրայ՝ ցիր ու ցան եղած անհովիւ ոչխարներու պէս . փոխանակ երկնից հայրենիք

դիմելու՝ սատանայի աքսորանաց յաշխարհ կ'երթային. Յիսուս միայն դարձուց այդ մարդիկ դէպ 'ի երկնից ճանապարհ, որուն համար կը պաղատէր Դաւիթ. « Յոյց ինձ ճանապարհ յոր և գնացից » : Այս նոր ճանապարհին ուղեցոյց առաջնորդ Յիսուսն էր, ուստի կը քարոզէ. « Նեղ է դուռն և անձուկ ճանապարհն, որ տանի 'ի կեանս ». և որպէս զի մարդիկ չխուսափին այս դժուարին բանէն, նախ ինքն մտաւ աշխարհիս անձուկ ճանապարհի դռնէն : Ո՛ր տեղէն, Բէթլէհէմի այրէն, յանբանից մտնէ մինչեւ Գողգոթային գլուխ, մինչեւ գերեզմանին դուռն. երեք տարուան միջոց տաժանելի խաչակրութեամբ հորդեց բացաւ այս ուղին երկրէս մինչեւ երկինք, խոր դժողքէն մինչեւ վերին արքայութիւն : Ինքն ինչ որ կրեց այս ճանապարհին մէջ, հալածանք, վիշտ, աղքատութիւն, քաղց, ծարաւ, ապերախտութիւն, մատնութիւն, կապանք, բանտ, նախատինք, ձաղանք, թուք, ապտակ, հարուած, 'ի վերջոյ խաչ և մահ :

Յիսուսին համար այս էր ահա նեղ դուռն և անձուկ ճանապարհ : Հապա մեր՝ ո՞րն է, մեք ո՞վ ենք. նոյն Խաչակիր զօրապետի դրօշակին տակ զինուորող բանակն ենք. այս բանակին առուն Քրիստոնեայ կը կոչուի որ Քրիստոսի հե-

տեւող կը նշանակէ : Սուրբն Պօղոս խրախոյս կուտայ եկեղեցւոյ զինուորներուն. « Հայեցարուք 'ի զօրագլուխն հաւատոյ . . . որ փոխանակ մխիթարութեան, որ նմա առաջի կայր՝ յանձն էառ զխաչ, արհամարհեաց զամօթ . . . » : Ամէն զինուոր իւր զօրապետին հրամանակատարն է. եթէ մեր Զօրագլուխն՝ խաչի և Գողգոթայի ճանապարհէն երկինք գնաց, իւր զինուորներն եւս ուխտադիր են նոյն խաչակրութեան ճանապարհէն երթալ : Ստուած անպարտ մարդոյն սիրով վառեալ, կամակար ոգւով կրեց խաչին անարգանք. ո՞վ է մարդ, մեղապարտ ծառայ, հոգ ու մոխիր, և որդն չնչին. միթէ իրաւո՞ւնք ունի՝ ամօթ կամ անարգանք համարել իւր նուաստ անձին՝ կրել աշխարհիս մէջ այն ամէն խաչեր, ինչ որ իւր Տէր կրեց : Բնաւ թող չի յուսայ մարդ. մոլորաչաւիղ աշխարհիս վրայ չկայ ուրիշ ճանապարհ մի երկինք գնալու, բաց 'ի Յիսուսի բացած ճանապարհէն :

Այո՛, այս անձուկ անցքէն 'ի զատ կայ ուրիշ ընդարձակ պողոտայ մի՝ աշխարհիս դէպ 'ի ձախակողմ կոյս. զոր 'ի սկզբանէ անտի խաւարատէր իշխան բացեր է դէպ 'ի կորստեան անդունդ : Աւա՛ղ, որչա՞փ բաղմապատիկ են այս համարձակ ճամբուն ուղեւորներն. ահա բանակ-

ներով կը դիմեն փառասէր բռնակալներ, աղ-
քատին վրայ տիրապետող ամբարիշտ իշխան-
ներ, տկարին և անզօրին իրաւունք յախշտա-
կող հարստահարիչ զրկողներ, բազմախորտիկ
անգղանին վրայ միշտ յղկացող՝ կարօտ Ղազարո-
սին փշրանք զլացող քարասիրտ մեծատուններ,
ոսկին իբրեւ Աստուած պաշտող աշխարհիս ըն-
չաքայց ագահներ, փոքրիկ կարծուած Աստու-
ծոյ սիրելեաց վրայ հպարտացող գոռողներ, ըն-
կերոջ համբաւոյն ու մեծութեան դէմ մախա-
ցող՝ հին եղբայրասպան Կայենին նախանձոտ
եղբայրներ, ջրհեղեղի դարուն մարդոց պէս ու-
տող և ըմպող անառակ շուայտութեամբ կեանք
վարող քաղաքացիներ: Մէկ խօսքով, աշխար-
հիս բոլոր օրինազանց անզգամներ, որք կամ
խապառ ուրացան անհաւատութեամբ թէ Աստ-
ուած չիկայ, կամ ճանչցան Աստուած ու հա-
ւատացին նորա միածին Որդւոյն, մկրտութեան
սուրբ կնքով Քրիստոնեայ դրոշմեցին իրենց ա-
նուն: Տէր, Տէր, կանչեցին, բայց Տիրոջ սուրբ
պատուէրներն չի պահեցին: Քրիստոնէութեան
անարատ կրօնքին մէջ՝ դարձեալ նոյն հեթանո-
սութեան դեղձ ու անառակ կեանք վարելով՝
մինչեւ ցվախճան մնացին անզեղջ. առ երեսս
Քրիստոնեայ անուն առին, գործքով հեթանոս
մեռան:

Սոյնպիսի յիմար և ապերախտ որդիքներ խա-
չին փրկութիւն և Աւետարանին սիրոյ օրէնք
մերժելով, աշխարհիս վրայ ընտրեցին ու գնա-
ցին այն ճանապարհ, որուն երջանկութիւն կար-
ծուած երկրաւոր կեանք մինչեւ գերեզմանին
դուռն էր: Անհաւատութիւն ու մեծութեան
պատրանք պաշարեց նոցա խելացնոր միտք, չի
կրցան ուղիղ տեսութեամբ համեմատել այս եր-
կու ճանապարհաց վախճան: Այն ինչ մէկին մէջ
խաչակիր ուղեւորն, որ թէպէտ ծանրութեան
տակ շունչ բերան հասած պարտասելով կը հե-
ծէր, բայց իւր վշտատար քայլեր մինչեւ գե-
րեզմանին իջեւան կանգ կ'առնէին. այնուհե-
տեւ մահուան մէջ նոր կեանք գտնելով՝ երկնից
մշտնջենաւոր հանդիստ կը ժամանէր հոգին:
Իսկ միւսին մէջ անխաչաբարձ ուղեւորն որուն
բեռն միայն աշխարհի մեծութիւն էր, մինչ-
դեռ կառքին մէջ նստած կ'արշաւէր, կ'անցնէր
ընդարձակ պողոտաներէն, կը խորհէր ինչ որ
իւր մարմնոյ հաճոյքն է. շտեմարան կը պատ-
րաստէր՝ կարծելով թէ ինքն յաւիտենական աշ-
խարհաքաղաքացի է. և ահա կէս գիշերուան
պահուն կառքին անիւ կը գլորուէր մահուն
գուռ. այն տեղ կը բացուէր կուրցած հոգւոյն
աչք, ամենայն ինչ ունայնութիւն կը տեսներ,

սիրոյ մտերմական ճայն չէ : Օր մի պիտի գայ
և այն օր՝ վերջին հանդերձեալ օրն է , ուր ա-
հաւոր հրապարակին մէջ , երբ իրենց գաղտ-
նիքներ կը յայտնուին՝ ես կը խօսիմ նոցա հետ .
իրենք պատասխան պիտի տան ամօթապարտ
դէմքով : « Տէ՛ր , քո անունով մարդարէացանք ,
քո անունով Աւետարանդ քարոզեցինք , քո ա-
նունով բազմապատիկ գորութիւն ու հրաշքներ
գործեցինք երկրի վրայ . մարդիկներ զմեզ քո
Աւետարանին հաւատարիմ պաշտօնեայ ճանչցան :
Այն ինչ մեք ակնկալութիւն ունիմք վարձուց ,
զոր դու պատրաստեր ես քո սիրելեաց համար ,
եղուկ մեզ , սուրբերուդ հաղորդակցութենէն
զրկելով՝ քո ատելեաց հետ կը դատապարտե՞ս
զմեզ » : Այլ ես պիտի կշտամբեմ այդ ինքնըն-
տիր սուտ առաքեալներ « Ի բաց դնացէք , ո՛վ
դուք անիրաւութեան մշակներ , դուք՝ որ իմ
Աւետարան իբրեւ շահավաճառութիւն քարոզե-
ցիք . դուք՝ որ խորամանկ հին օձին պէս եկե-
ղեցւոյ դրախտին մէջ մտնելով՝ Աստուծոյ հը-
րեշտակ ձեւացայք , եկեղեցւոյ միութիւն երկ-
պառակեցիք . դուք իմ ցանած սիրոյ սերմերուն
հետ՝ օտար որովմ խառնեցիք . դուք ճշմարտու-
թեան աղբիւրն պղտորեցիք ժանտահոտ ջուրե-
րով : Ինչ որ գործեցիք դուք , Աստուծոյ փառք

չէր ձեր նպատակ , այլ ձեր շահ և անձնական
օգուտ : Ուստի ՚ի բաց դնացէք , դուք արժանի
չէ՛ք ընդունել այն պսակ , զոր ես միայն հա-
ւատարիմ ծառայից գլուխ կը դնեմ » :

ԴԱՍ ԽԳ.

ԱՄԵՆԱՅՆ ՈՐ ԼՍԷ ԶԲԱՆՍ ԽՄ ԶԱՅՍՈՍԻԿ . . .

Յիսուս այն ինչ յաւիտենական կենաց խօս-
քեր կ'աւարտէ , իբրեւ վերջաբան իւր սքանչելի
ճառին՝ կը յայտնէ նմանադոյն օրինակով մի ,
թէ՛ ո՛վ որ իմ այս պատուէրներս կը լսէ ու կը
պահէ , նա կը նմանի այն խոհական մարդոյն ,
որ նախատես խմաստութեամբ իւր տան հիմն
հաստատուն վիմին վրայ կը դնէ և նորա վրայ
կը բարձրացնէ շէնք , զոր ոչ աշխարհիս տեղա-
տարաւի անձրեւ , և ոչ հեղեղաբեր գետեր և
ոչ եւս փոթորկալից հողմեր կարող են կործա-
նել զայն : Իսկ նա , որ իմ խօսքերս միայն կը
լսէ ու չի առներ , կը նմանի այն յիմար մարդոյն ,
որ իւր տան հիմն սահուն աւազի վրայ կը դնէ
երբ կ'իջնեն յորդահոս անձրեւներ , կը զայրա-
նան գետերու ջրեր և միանգամայն կը փչեն
սաստիկաշունչ հողմեր , խկոյն դարներով տան՝
վեր ՚ի վայր կը քանդեն , որուն կործանում մեծ

կը լինի . տեսնողներ կը զարմանան , չարախնդաց մարդիկ վա՛շ վա՛շ կը կարդան :

Այս ճշգրիտ նմանութեան օրինակ՝ ո՛վ որ Աւետարան կը կարդայ թող բարւոք 'ի միտ առնէ . միայն լսելով ու հաւատալով՝ Քրիստոնէութեան չէնք կատարեալ չէ , այլ պէտք է Աւետարանի սուրբ խօսքեր լսելէն և հաւատալէն յետոյ՝ զայնս արդիւնաւորել նոյն պատուիրանաց համեմատ գործքերով . ահա նա է մարդարդար , օրինապահ և կատարեալ : Վասն զի Քրիստոսի Առաքեալ բացարձակ կը խօսի , թէ օրէնք լոող կամ գիտցող չի արդարանար , այլ առնող : Առնելն է միայն , որ հաւատոյ չնքին հիմն՝ հաստատուն , անշարժ և անդրդուելի կը պահէ աշխարհի դայթակղութեան դէմ , հալածանաց հեղեղներու դէմ , բռնակալաց բարկութեան դէմ , խաւար իշխանին խորամանկութեան դէմ . մռնչող , շրջող մեր ոտիս առիւծին դէմ , նորա ամէն դարանագործ մեքենայից դէմ , աշխարհի փառասիրութեան դէմ . մարմնոյ հրապուրիչ ցանկութեան , բազմապատիկ ակտերու կրից դէմ , աշխարհի տուած ամէն չարիքներուն դէմ : Մարդ կարող չէ մեռեալ հաւատքով դիմագրաւ լինել աշխարհի զօրութեան դէմ : Թէ կռուիլ ու յաղթել կ'ուզես , զրահա-

ւորէ զքեզ կենդանի հաւատքով , այսինքն արդիւնարար գործքով . դու յայնժամ կը յաղթես՝ թէ և լիաճոխ մեծութենէն ու սիրելի զաւակներէն զրկուած՝ մենամարտ Յովբ նահատակին պէս անարգ աղբիւսի վրայ ձգուած՝ վշտահար ցաւոցդ մէջ անօգնական մնաս : Այսքան և այսչափ են Յիսուսի քարոզած սիրոյ և բնական օրինաց սքանչելի վարդապետութեան դասեր , զորս Գալիլեայի լեռան վրայ աւանդեց ժողովրդոց , որուն վրայ՝ կը զարմանային շատ . վասն զի Յիսուս իշխանութեամբ կ'ուսուցանէր և ոչ թէ դպրաց կամ փարիսեցւոց նման մարդահաճոյ կեղծաւորութեամբ մարդկանց առաջ միշտ բաւեմարդիկ երեւելով՝ փառք և գովութիւն որսալ :

Աստուած օրէնսդիր՝ ինքնին աշխարհի մէջ իբրեւ մարդ՝ մարդոց հետ ընտանեւար մարդոց լեզուով խօսեցաւ . իւր դասերու մէջ ընաւ երկրաջափական խնդիրներ չիկան , բայց միանգամայն խոր են և դիւրին , առ որ կը զարմանար Դաւիթ . « Որպէ՛ս զի մեծ են գործք քո , Տէր , և յոյժ խոր են խորհուրդք քո » : Միայն աշխարհիս անզգամներ ու անմիտներն են , որ փոխանակ հաւատալու՝ Աստուծոյ անհաս խորհուրդներ՝ խելքով չափել կ'ուզեն : Աստուծոյ մանուկ՝

մեծագործութիւն մի գործեց տիեզերաց մէջ,
աշխարհ զարմացաւ և դեռ կը զարմանայ: Յի-
սուսի բովանդակ վարդապետութեան նպատակն
ուրիշ բան չէր, այլ միայն մարդկային ամբար-
հաւած և բիրտ հոգին դաստիարակել և նոցա
թիւր գնացք ուղղել դէպ 'ի երկինք՝ աշխարհիս
խոտորեալ ճանապարհէն: Առանց Աւետարանին
առաջնորդութեան՝ ուղիղ ճանապարհ չիկայ, և
ոչ եւս առանց Քրիստոսին՝ այն առաւել և կա-
տարեալ կեանք, զոր ինքն միայն շնորհեց. «Ես
եկի, զի զկեանս ունիցիք, և առաւել եւս ու-
նիցիք: »

Վ Ե Ր Զ Ա Բ Ա Ն

ԱՌ ԸՆԹԵՐՑՈՂՍ

Որ զՄարգարիտս գնէք և ընթեռնուք, Ե-
կեղեցւոյ հաւատացեալ որդիքներ, անեղծ և
խորագոյն դրոշմեցէք ձեր սրտին ու հոգւոյն
մէջ Յիսուսի Աւետարանի վարդապետութեան և
իւր սիրոյ օրինաց կենդանի տառեր ու դասեր,
զոր դարձեալ յաւարտ գործոյս կը կրկնեմ ձեզ
և չեմ դանդաղիր:

Սուրբն Պօղոս իւր մշտախօս քարոզութեան
խօսքեր յաճախ կը կրկնէր և դարձեալ կը կրկնէ,
որպէս զի զՔրիստոս իւր խաչին ճառով ու պատ-
կերով նկարէր ու կենդանի պահէր հաւատա-
ցելոց սրտին մէջ. որով հանապազ յիշել կուտար
նա խաչելոյն սէր, խաչին խորհուրդ և վեր-
կութիւն:

Իսկ մեզ, որ աշխարհի ծանր ծանր հոգերով
և չարաչար զբաղմունքներով ուշամուաց եղեր
ենք, քանի՞ առաւել պէտք է Աւետարանին կե-
նաց բանին տառերը և մեր երկնաւոր վարդա-
պետին ճշմարտութեան դասերը բիւր անգամ

խօսիլ, բիւր անգամ գրեւ ու կրկնել, մինչեւ անեղծապէս տպաւորի մեր սրտին ու խոր երկ-
կամանց մէջ :

Երկնից Սերմանհան՝ միանգամ եկաւ այս աշխարհ և իւր Աւետարանի սերմերը լիարուռն ցանեց ու զնաց : Այլ աւա՛ղ, ոմանց սիրտ քար դարձաւ, սերմերն ընդունելու համար հիւթ չու-
նեցաւ . ոմանց սիրտն ճանապարհ դարձաւ, ուր սերմերն առանց ծլելու և բողբոջելու, ոտքի տակ կոխան եղան, և կամ թռչուններ քաղե-
ցին . ոմանց սիրտ փշաբեր երկիր էր, և Յիսուսի սերմերը փշերով հեղձոյց . միայն սակաւ մարդոց սիրտ իբրեւ պարարտ ու պատրաստ երկիր՝ մեծ իղձով ընդունեց Աւետարանին սեր-
մըն, և բազմապատիկ պտղաբերեց :

Ուրեմն, ո՛վ դու մտադիւր ընթերցող, եթէ ժառանգել կ'ուզես ինն Երանութեանց մեծու-
թիւնը, եթէ քեզ ըզձախ են ու չես ձանձրա-
նար՝ հազար անգամ լսել Աւետարանի քաղցր պատուիրանաց ձայներ, բա՛ց ապա քո սիրտ և միտք, ո՛ւշ դիր ինձ, և ես կրկին յիշմ քեզ մի մի Յիսուս վարդապետին կենդանարար դա-
սերը, որոց բովանդակութիւնն այս է :

Հոգւով աղքատ լինել, չբարձրամտիլ, թէ եւ աշխարհիս վերայ ճոխութեամբ իշխանութեամբ

բարձրանաւ . հեղ ու խոնարհ լինել բարկութեան դէմ : Ինչպէս Յակոբ Եսաւին առաջ . և մոլի կը-
րից ու ցասման կրակը կրկին եւս չբորբոքել այլ հեղութեան ջրով շիջուցանել : Աստուծոյ արդարութեան և կենաց աղբիւրին միշտ ծա-
րաւի լինել . սուրբ սիրտ ունենալ՝ զԱստուած տեսնելու համար . խաղաղարար հոգւով վարիլ՝ Աստուծոյ որդի կոչուելու համար . հանել սրտէն խռովարարին ոգին և Քրիստոսի հոգին ընդու-
նել : Համբերել, տանիլ ամէն հալածանաց ու նախատանաց՝ Յիսուսի անուան և նորա սիրոյն համար :

Իբրեւ համեմիչ ալ՝ Աւետարանին քարոզու-
թեամբ համ տալ անհամացեալ ժողովրդոց . իբ-
րեւ լոյս՝ լոյս տալ նոցա որք անաստուած գի-
տութեան և մեղաց խաւարին մէջ կը նստին : Առաւել բարի գործով, կենդանի օրինակով,
բարի օրինակ տալ մարդկանց, քան թէ լոկ քա-
րոզութեամբ . որպէս զի նոյն իսկ անհաւատներ տեսնան, ու հաւատացելոց հետ փառաւորեն
զՀայրն որ յերկինսն է : Ի զուր և տարապար-
տուց եղբօր դէմ չբարկանալ և նմանակից եղ-
բայր մորոս չանուանել : Առանց եղբօր հետ հաշտուելու՝ սեղանին վերայ պատարագ չի հա-
նել . դեռ դատաւորին դիմաց չելած՝ ոսոխին

հետ իրաւախոհ լինել: Ամենեւին չերդնուէ, ոչ յերկին՝ որ Աստուծոյ ահեղ ատումն է, և ոչ յերկիր՝ որ Նորա ոտից պատուանդան է. այլ անկեղծ օրտի ուղղութեամբ այո՛ն՝ այո՛ ասել և ո՛չն՝ ո՛չ: Չարին հակառակ կենալով՝ նորա զայրոյթին՝ այլ եւս պատճառ չի տալ: Շապիկ հանողին բաճկոնն եւս թողուէ: Ով որ ինչ կ'խնդրէ՝ տալ, անխտրապէս կարեկցիլ. Նրիքովի ճամբուն վերայ ինկած դժբախտին համար չհարցնել թէ՛ Նրուսաղէմացի՞ իցէ կամ Սամարացի: Ով, քանի՞ քաղցր սիրտ ունի մեր օրէնսդիր Յիսուս. կուսուցանէ թշնամին սիրել, ատելւոյն բարի առնել, և սրտի մտօք աղօթել նոցա համար, որ կը լլկեն ու կը հալածեն զմեզ:

Միայն սիրելին չը սիրել, զի այդ շնորհ մի չէ, կ'ասէ. միայն բարեկամաց ողջոյն չիտալ, առանց բնաւ խտրելոյ՝ մարդասէր լինել: Ողորմութիւն, պահք և աղօթք միայն արտաքին ձեւերով առանց սրտի սրբութեան և զգացման չմատուցանել. կեղծ աւոր փարիսեցւոյն պէս Աստուծոյ սեղանին առաջ չկեղծաւորիլ առ 'ի ցոյց, և մարդիկներէն փառաւորութեամբ համար. հրապարակաց անկիւններում չգրմնջել և հեթանոսի նման շատախօս չը լինել: Միայն Աստուծոյ արքայութիւն և նորա սուրբ կամք և անուը

խնդրել և մեր պարտեաց թողութիւն, և այնու պայմանաւ միայն՝ երբ մեք եւս մեր պարտական ընկերին թողումք 'ի սրտէ:

Այս աշխարհիս վերայ, Աւետարանի ազատութեան զինուորեցէն յետոյ՝ երկու տերանց չծառայել, այսինքն Աստուծոյ և միանգամայն Մամոնայի: Նրկնից Հօր հաւատալէն յետոյ՝ կերակուրի և հանդերձի համար երբէք չի հոգալ. օգային թռչուններ և դաշտի ծաղիկներն օրինակ առնելով՝ բնաւ չերկմտիլ Նախախնամութեան դէմ. հեթանոսներուն թողուլ միայն չափազանց հոգն, և վաղուան համար իսկ չհոգալ: Նղբայր ու զընկեր չդատել չարաչար, թողլով, իւր աչքին մեծ գերան և եղբօր աչքին աննըմարելի շիւղ հանելով. այսինքն նախ զինքն սըրբել արատէն և ապա զեղբայրն: Աւետարանի սրբութիւնը չտալ նոցա, որ քան զչուն լիրբ հաջող անզգամ են, և ոչ եւս Աւետարանի անգին մարգարիտն անարժան խոզերուն առաջ ձգել:

Աներկբայ հաւատով խնդրել, հայցել ու բաղխել, անշուշտ կը բացուի դուռն և կը տրուի նոցա պէտքն ու կարիք. միայն թէ հացին տեղ՝ քար չի խնդրեն և կամ ձուկին տեղ օձ: Նեղ դռնէն մտնել, Գողգոթայի անձուկ ու փշոտ ճա-

նապարհէն երթալ որ ուղիղ դէպ 'ի երկինք կը տանի. խոյս տալ ու վախճիլ աշխարհիս այն փափուկ և ծաղկազարդ ճանապարհէն, որ 'ի կորուստ կ'առաջնորդէ: Յիսուսի աւանդած սիրոյ կտակ և մարդկային ընկերական ու բնական օրէնքը հաստատուն պահէլ. ամենևին չառնել ընկերին, ինչ որ իւր անձին՝ չար կը համարի:

Սուտ մարգարէից և կեղծաւոր քարոզիչներէն զգուշանալ միշտ. առանց ճշմարիտ արդարագործութեան՝ լոկ չըթունքներով Տէ՛ր, Տէ՛ր, չխանչել: Աշխարհիս յիմարներուն պէս՝ աւազին վերայ խախտու հիմն չդնել և չէնք շինել, այլ իբրեւ խոհական, իմաստուն մարդ՝ ճշմարիտ կրօնի բարոյական հիմն՝ խոր և հաստատուն վիմի վերայ դնել. այսինքն լսելով հաւատալ Աւետարանին և Աստուծոյ Որդւոյն, և հաւատալով գործել զարդարութիւն:

Տէ՛ր, ո՛վ կարող է առանց քո ձեռնտու օժանդակութեան՝ քո պատուիրած արդարութիւններ անթերի կատարել: Տէ՛ր, դու ինքնին եկար տեսար խի մարդկային ապիկարութեան վիճակ ու խօսեցար, « Առանց իմ ոչ ինչ կարէք առնել »: Ուրեմն Դաւթին պէս ժտելով՝ քո լոյս և օգնութիւն կը խնդրենք:

Իմաստուն արա զիս, Տէր... և առաջնորդ եղիր ինձ քո պատուիրանաց անխոտոր շաւիղներու մէջ, որոց միայն հաճեցաւ միտքս ու հոգիս: Տէր, քո սիրովդ աչքերս դարձուր դէպ 'ի երկինք որպէս զի չի տեսնամ աշխարհիս հրապուրիչ նանրութիւններ, որ կը հանեն զիս քո սուրբ ճանապարհէն: Ահա ցանկացայ, սիրեցի ու գրեցի Աւետարանիդ պատուիրանաց խօսքեր: Ես որ տրուել պաշտօնեայ եմ Աւետարանիդ քարոզութեան, այս գուղնաքեայ վաստակ իբրեւ 'ի քէն նուէր և շնորհ՝ եկեղեցւոյդ որդւոց կ'ընծայեմ:

Յ Ա Ն Կ

ԵՐԵՍ

7

ՆԱԽԱՇԱԽԻՂ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ Մատթէոսի

Ե . Զ . Է . ԳԼՍՈՅ 17-26

ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ Մովսէս և Յիսուս . 30

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Մատթէոսի Ե . ԳԼՍՈՅՆ
ՎԵՐԱՅ .

ԴԱՍ

Ա . Երանի աղքատաց հոգւով 34

Բ . Երանի սգաւորաց 36

Գ . Երանի հեզոց 37

Դ . Երանի որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն
արդարութեան 38

Ե . Երանի ողորմածաց 39

Զ . Երանի այնոցիկ որ սուրբ են սրտիւք 41

Է . Երանի խաղաղարարաց 42

Ը . Երանի որ հալածեալ իցեն վասն ար-
դարութեան 44

Թ . Երանի է ձեզ յորժամ նախատիցեն
զձեզ 45

Ժ . Դուք էք աղ երկրի 46

ԺԱ . Դուք էք լոյս աշխարհի 47

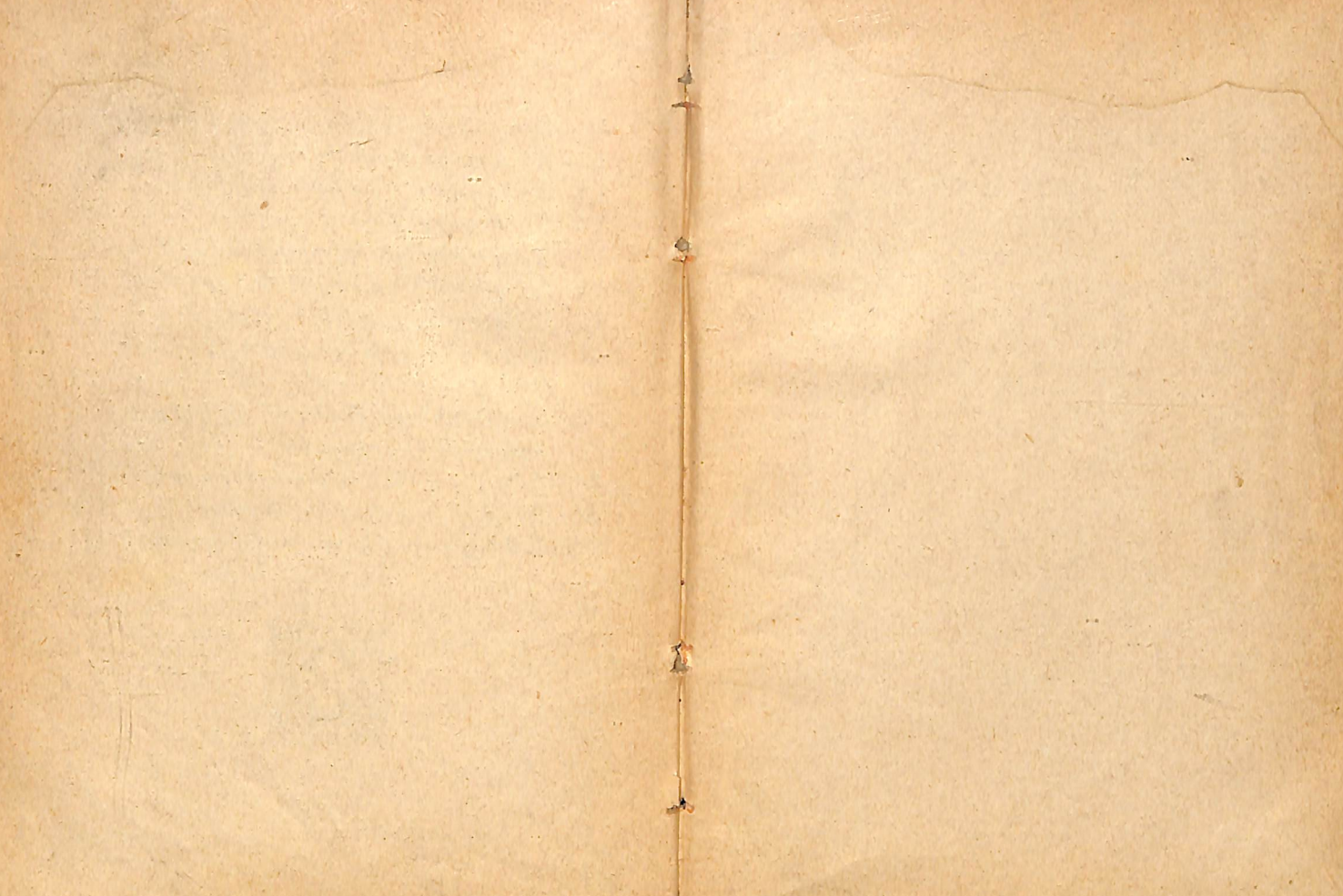
ԵՐԵՍ

ԺԲ. Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զօրէնս կամ զմարգարէս	49
ԺԳ. Որ բարկանայ եղբօր իւրում տարա- պարտուց	51
ԺԴ. Թող զՊատարագն ի վերայ սեղանոյն	52
ԺԵ. Լեր իրաւախոհ ընդ ոսոխի քում .	53
ԺԶ. Որ հայի իկին մարդ առ ի ցանկանալոյ	54
ԺԷ. Եթէ ակն քո գայթակղեցուցանէ զքեզ	55
ԺԸ. Որ արձակիցէ զկին իւր	57
ԺԹ. Այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո և ոչն՝ ոչ	58
Ի. Մի կալ հակառակ չարին	60
ԻԱ. Զգոյշ լերուք ողորմութեան ձերում	65
ԻԲ. Եւ յորժամ կայցէք յաղօթս	66
ԻԳ. Մի շատախօս լինիք	68
ԻԴ. Հայր մեր որ յերկինս ես	69
ԻԵ. Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր	71
ԻԶ. Թող մեզ զպարտիս մեր	72
ԻԷ. Եւ մի՛ տանիր զմեզ ի փորձութիւն	73
ԻԸ. Եթէ թողուցուք մարդկան զյանցանս	74
ԻԹ. Եւ յորժամ պահիցէք	76
Լ. Մի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի .	78
ԼԱ. Ճրագ մարմնոյ ակն է	81

ԵՐԵՍ

ԼԲ. Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել	83
ԼԳ. Մի հոգայք վասն ոգւոց ձերոց .	85
ԼԴ. Հայեցարուք ի շուշանն վայրենի .	86
ԼԵ. Մի հոգայք վասն վաղուին	88
ԼԶ. Մի դատիք զի մի դատիցիք	91
ԼԷ. Զի՞ տեսանես զչիլյախան եղբօր քո	92
ԼԸ. Մի տայք զսրբութիւն շանց	95
ԼԹ. Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աս- տուծոյ	99
Խ. Զամենայն զոր միանգամ կամիցիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ	100
ԽԱ. Նեղ է դուռն և անձուկ ճանապարհն	103
ԽԲ. Զգոյշ լերուք ի սուտ մարգարէից	108
ԽԳ. Ամենայն որ լսէ զբանս իմ զայսօսիկ	111

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0249545

